

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії



Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXVIII рік видання. № 295, січень, 2019



Янгол,
Галина Сова



І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...
М. Шевченко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Микола Корсюк,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Таблиця українських повернень зразків румунської поезії*
- ❖ *Різдвяне оповідання Ореста Масикевича*
- ❖ *«Промахи» Корнелія Ірода: штрихи до характеристики жанру*
- ❖ *Нев'янучі елегії «Онутяни» Василь Джуран присвячує світлій пам'яті Василя Довгого*
- ❖ *Про друзів, побратимів та їхні книги: Ігор Гургула – опришок Гуцулії XXI-го століття*
- ❖ *Тарас Шевченко: Ісаія. Глава 35 (Подражаніє) – Рожевий крин свободи*
- ❖ *Молитви і псалми Тараса Шевченка*
- ❖ *Про роман «Вовк з Гуцульського краю»*
- ❖ *Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLVI)*
- ❖ *Творче довголіття*
- ❖ *Ярмолка (Новела)*
- ❖ *Лайла (Оповідання)*
- ❖ *З університетських та позауніверситетських буднів*
- ❖ *Нікіта Станеску (Із циклу ПРОМАХИ)*
- ❖ *Дитячі сторінки*
- ❖ *Сторінки гумору*

Іван РЕБОШАПКА

ТАБЛИЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВЕРНЕНЬ ЗРАЗКІВ РУМУНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

Під змістовно тотожним із заголовком даної статті в упорядкуванні Лідії Баранової та доктора філологічних наук, професора Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка Сергія Лучканина Київський видавничий дім Дмитра Бураго надрукував 2017 року антологію вибраних зразків румунської поезії «Таблиця повернень. Переклади з румунської» Віктора Баранова, почергового працівника видавництва «Дніпро», «Український письменник», «Молодь», «Київ», Голови Національної спілки письменників України (2011), лауреата ряду літературних премій, Віце-президента Товариства «Україна-Румунія» (з 2000 р.), автора поетичних збірок «Народження полум'я» (1978), «У середу рано» (1981), «Жоржини в маминім саду» (1986), «Поворожи на вчорашній зорі» (2001), «Хата синьоока» (2005), «Отав невидима душа» (2014), книжок повістей та оповідань «Переступаючи поріг» (1985) та «Смуга біла, смуга чорна» (1988), романів «Презент» (1989), «Притула» (2004), «Смерть по-білому» (2005; 2013), «Не вір, не бійся, не проси» (2008), «Заплава» (2011; 2013), збірника літературно-критичних та публіцистичних статей і есеїв «Тут і сьогодні» (2013).

Книжка, про яку йде мова в даній статті, – це не-заперечний «міст», який зміцнює українсько-румунське добросусідство і дружбу. Книжка постала внаслідок великого зацікавлення й глибокої любові її автора і майже співпрацівника Сергія Лучканина до румунської культури й літератури, мови і, зрештою, до всіх надбань румунського народу.

Зацікавлення і любов до румунської культури і літератури зародилися у Віктора Баранова внаслідок активної його участі на заняттях 1970-х років славнозвісного професора-румуніста й романіста Станіслава Семчинського (1931-1999), який 1953 р. започаткував викладання в Київському національному університеті румунської мови та літератури і «зміг, як відзначає Сергій Лучканин, передати глибокий науковий сентимент до румунської філології» його наступникам. Любов Віктора Баранова до румунських надбань посилилась і внаслідок його участі у літніх курсах румунської мови, літератури та історії, організованих Бухарестським університетом в місті Сіная, до проведення яких причетним був і викладав

на них бувший випускник українського відділення столичного університету Дан Хорія Мазілу, згодом його викладач та професор і декан Бухарестського факультету румунської словесності (Facultatea de Litere), член Румунської Академії. Збагненню Віктора Баранова всього румунського посприяли неодноразові зустрічі з представниками української національної меншини Румунії, «майстрами, як пише Лучканин у своїй передмові, художнього і наукового слова Іваном Ковачем, Михайлом Михайлюком, Іваном Робчуком, Іваном Семенюком та іншими», численні літературно-мистецькі заходи, організовані Посольством Румунії в Україні, ювілеї визначних представників румунського красного письменства тощо.

Крізь призму всього вищевказаного можна вірити словам Віктора Баранова, що він, як сам зізнається, ще зі студентських років до всієї румунської культури «прикипів душею». Пробними доказами цього зізнання є його переклади з румунської поезії та румунські рефлексії у власній творчості. Словами героїні мініновели з роману «Смерть по-білому» Віктор Бараном подає значення неперекладного на інші мови румунського слова «Dog», яке може означати: 1/ палке бажання, прагнення; 2/ тугу; 3/ скорботу, сум; 4/ смак, апетит. Пісенним звертанням «Dorule, măi dorule», на думку героїні мініновели (тобто Баранова), «румуни мовби сповідаються перед собою, шукають у власному серці щось потаємне (...), «Dorule» то наче пісня до самого себе і про себе самого» (...), «Dog» – лоскитливе бриніння твого єства, легке сп'яніння від суму, просвітленого усвідомленням дарованого тобі життя з його радощами й прикрасами, а їх одне без другого якраз і не буває». З настільки багатим полісемантичним румунським «Dog» та ж героїня (тобто Баранов) порівнює непоясниме іншими словами українське слово «Щем», яке виражає «ні гірке і ні сладке» відчуття-почуття, що «щемить під серцем». Між цими двома словами-поняттями існує певна близькість, але їхня семантика, на нашу думку, не ідентична. «Dog» – це вираження душевного зазвичай невизначеного бажання, а «Щем» – це, скоріше, стан душевного резонатора, в якому відлунюється пережитий серцем життєвий факт.

(Продовження на 4 с.)

ТАБЛИЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВЕРНЕНЬ ЗРАЗКІВ РУМУНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

(Продовження із 3 с.)

Майже співавтором представленої тут книжки, як вказано на початку цієї статті, можна вважати Сергія Лучканина, повністю ополоненого румуністикою й закоханого в румунську культуру, учня й зразкового наслідника Станіслава Семчинського, неодноразового відвідувача Румунії та учасника в різних румунських наукових заходах, автора численних толково аргументованих філологічних розвідок.

Йому належить пропедевтичний вступ, який не є звичайною передмовою, а справжньою студією (Румунське поетичне слово у відтворенні Віктора Баранова, що охоплює с. 3-26, а переклади – 27-126 с.), студія, яка ознайомлює українського читача з головними й визначальними моментами розвитку румунської поезії – від усних народних пісень до писаної сучасної поезії. Кожний момент, крім усних народних творів, проілюстровано представницькими поетичними творами, починаючи з поезії XIX ст., зокрема Алеку Векереску (1762-1800), Васіле Александрі (1821-1890).

При читанні книги підсвідомо кидається у вічі той факт, що вона – не звичайна антологія, а добірка, здійснена головно Лучканином, при укладанні якої, правдоподібно, було взято до уваги визначений ще Горацієм у своєму трактаті «Поетичне мистецтво» принцип, що «поезія – це той самий живопис» («Ut pictura poesis»). Таке враження справляють поезії Васіле Александрі з циклу «Пастелі» – «Весняні гості» («Oaspeții primăverii»), «Сівачі» («Semănătorii»), «Зима» («Iarna»), поезії найбільшого румунського поета усіх часів Міхая Емінеску, якому Сергій Лучканин надає найбільшу увагу в своїй передмові, згадуючи деякі з наймелодійніших поезій, як «Dintre sute de catarge», вперше перекладену 1952 р. Т. Масенком («Знову щогли залишають...»), вдуге 1975 р. А. М'ястківським («З-поміж сотень щогл високих») і втретє 2017 р. В. Барановим («Знову щогли у тривозі»).

Знавці поезії Міхая Емінеску вбачають наявність у цьому творі прикметних художніх рис поета. Філософ Константін Нойка уважає цю поезію доказом тонкого володіння Міхаєм Емінеску румунським поетичним

мовленням («...este un subtil cunoscător al rostirii limbii românești»), близький друг письменник Іон Славіч відзначав, що поетові подобалося чергування румунських дифтонгів [ea], [oa], [ie], голосного низького звука [a], високих закритих звуків [i], [î], [y] та напівпіднятих [e] і [o], «які приємно розчулювали/ лоскотали його слух» («atingeau plăcut urechea lui Eminescu»), а Л. Галді (у студії «Stilul poetic al lui Mihai Eminescu», 1964) показує, як за допомогою чергування низького відкритого голосного [a] із високими закритими [i], [î], [u] та середньо піднятих [e], [o] поет надає помітної ритмічної кантабільності віршеві, в музичному «реєстрі» якого переважає низький (відкритий) звук [a], що в регулярному чергуванні із закритими (високими) [i], [î], [u], напівзакритими [e] та [o] реалізується як протяжний відгомін. Зацитуймо першу строфу оригіналу:

DIn-trE sU-tE dE cA-tAr-gE
CA-rE lA-sĂ mA-IU-rI-lE
CÎ-tE OA-rE lE vOr spAr-gE
VÎn-tU-rIIE, vA-IU-rI-lE.

Галді відзначає також, що чергуванням низького голосного [a] із закритими звуками високого піднесення [i], [î], [u] та середнього піднесення [e], [o] у словах-повних римах другого й четвертого рядків реалізується ритмічне заспокоюче «крещендо», яке спокійною інтонацією наголошеного [a] і трьох кінцевих ненаголошених сугерує «картину» легкого підняття решток морської хвилі, що ритмічно «влягаються» на піщаному узбережжі:

I U U U
... mA- lu- ri- le
... vA- lu- ri- le.

Переклади Масенка та М'ястківського – згідні з оригіналом, вони неметафоричні, у Баранова переклад – образно-метафоричний (щогли не *покидають* пристані (у Емінеску – *береги*), а – «в тривозі» і «знову марять хвилями». Детальні невідповідності у перекладах строфи самі виявляються уважному читачеві.

В українських перекладах запитним постає наслідування настільки улюбленого Міхаєм Емінеску регулярного чергування складів тільки з одним приголосним, крім слова «Din-tre».

(Продовження на 16 с.)

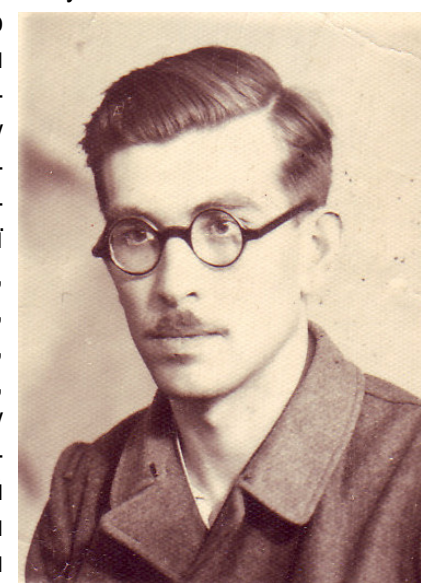
Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

РІЗДВЯНЕ ОПОВІДАННЯ ОРЕСТА МАСИКЕВИЧА

Про ранні поетичні, прозові та публіцистичні твори Ореста Масикевича, що публікувалися на сторінках чернівецької періодики в 1930-х рр., сучасним науковцям і читачам відомо дуже мало. Про деякі з них згадувала чернівецька дослідниця Любов Василик у своєму навчальному посібнику «Орест Масикевич. Життя і творчість» (2004), але докладно проаналізувала лише добірку віршів. «Поету, – слушно підкреслювала вона, – імponує життєвий і національний дух українського активноромантичного стилю, ідея підхопити перо як зброю. Він орієнтується на громадянсько насажену музу пражан, які вносили в тогочасну українську поезію нові естетичні якості, малює ідеал сильної людини, розвиває символіку леза, святого меча, буреквітнього неба, прагне влучних крилатих виразів, утверджує героїчний світогляд, вкладає стиль поетичного вислову в короткий енергійний ямб. У строфах домінує вічний протест, високий пафос, цілеспрямоване поривання до романтичних ідеалів, бажання прийняти бій, оспівується зразок найвищого чину, утверджується жертвність заради ідеї, теперішньому протиставляється героїчне минуле в ім'я майбутнього». Шкода, що поза її увагою залишилося високоідейне оповідання «Свят-вечір», а також першокласні публіцистичні виступи письменника.

Рання творчість Ореста Масикевича насажена національною ідеєю, яка перегукується із творчістю «вісниківців» та їхніми націо- й державотворчими настановами. В її проблемно-тематичний контекст найяскравіше вписується прозовий твір «Свят-вечір» (1935), який надзвичайно оригінально поєднує євангельську оповідь про народження Ісуса Христа з українськими реаліями міжвоєнного періоду. За формально-змістовими ознаками він належить до жанру різдвяного оповідання, який набув значного поширення в українській літературі кінця XIX ст. і продовжував активно розвиватися у наступні десятиліття.

Принадно треба зауважити, що тодішня українська література досить активно розвивала жанр різдвяного оповідання, а чернівецькі газети й журнали охоче друкували його зразки із творчості не тільки буковинських авторів, а й письменників різних регіонів України. Насамперед відзначу ті твори, які, з одного боку, демонстрували своєрідні жанрово-структурні модифікації різдвяного оповідання, тісно пов'язаного з євангельськими оповідями, а з іншого, – новозавіт-



Орест Масикевич. Початок 1930-х рр. Фото з архіву Чернівецького художнього музею

на історія про народження Сина Божого служила лише тлом, на якому змальовувалися події соціально- побутового та політичного характеру, інколи гострі, а то й трагічні, від яких залежала доля не лише окремої людини, а й цілого народу. До таких творів належать оповідання «Віща хвиля», «Різдвяний дарунок», «Різдвяний луч» Івана Бордейного (О. Задуми), «Пташата Матері Божої» Юрія Шкрумеляка, «На Святий Вечір» Ганни Михалюньо, «Різдвяна ніч» Василя Бачинського, «Під ялинкою» Іллі Ілюка, «Різдвяні дзвони» Корнила Ластівки, «Василько і Юрко» Катерини Чертенко-Костецької та ін.

Різдвяне оповідання названих вище письменників майже позбавлене того урочистого й таємничого пафосу, властивого українській літературі середини і другої половини XIX ст., які зображували святкові події як час здебільшого щасливого розв'язання будь-яких конфліктів. Змалювання Різдва в оповіданнях українських авторів міжвоєнного періоду примітне насамперед різким контрастом із зображенням тогочасної дійсності, домінуванням картин соціальної і суспільно-політичної несправедливості та національно-визвольних змагань тощо.

По-іншому до інтерпретації різдвяного сюжету підійшов Орест Масикевич в оповіданні «Свят-вечір», майстерно передавши у власній художній версії історію приходу Месії – страдника за правду роду людського, і вкрапивши в неї думку про неодмінний прихід борця за правду українського народу.

(Продовження на 6 с.)

РІЗДВЯНЕ ОПОВІДАННЯ ОРЕСТА МАСИКЕВИЧА

(Продовження з 5 с.)

Водночас відзначу, що різдвяна тема урочистим акордом звучить і в поезіях Ореста Масикевича. Зокрема оптимістичним святковим настроєм перейнятий цикл «Холодні акварелі», а у вірші «Вифлеємська зоря» радість святвечірньої пори пов'язується із образом «буреквітного неба» – символу боротьби, грізних випробувань, життєвих і політичних перемог нових поколінь:

І сповниться пророчість всіх віків:
Упаде тінь на буреквітне небо –
Степом порушать куріні синів
І зарисує світ впоперек лезо.

Зоря розквітне, Сильний, і тоді
У юних правицях затисло-міцно
Благословлятимеш святі мечі...
...І наших меж широких вічність...

Дія оповідання Ореста Масикевича «Святвечір» відбувається у передріздвяний час у простій селянській домівці, де панує любов, злагода і взаєморозуміння. Тут усе готове до святкового дійства, а головне – як завжди, має прозвучати розповідь про народження Месії, яка не тільки підкреслить суть таємничого Божого приходу, а й додасть Святій вечері урочистого настрою і нагадає про відвічний зв'язок людини та її Творця. Господиня накриває на стіл. Глава родини, увійшовши з двору, де порався по господарству, починає розмову з маленьким сином Васильком, який крізь шибку споглядає надвечірнє небо, «де перша зоря зійде, де небо втвориться, де Ісусик засміється». Хлопчиків не терпиться побачити першу різдвяну провісницю, а ще він вкотре хоче послухати про Месію. І батько, виконуючи свою обіцянку, розпочинає розповідь, яка в оповіданні складає основу сюжетного часу. Майстерно передана автором євангельська версія народження Сина Божого в кожному окремому фрагменті має свій смисловий акцент, який органічно проростає із сюжетно-образного матеріалу першоджерела. Так, у першій частині наголошується на меті приходу Сина Божого: «Було колись... Давно, ще за царя Ірода. У щасливому селі Вифлеємі народився для людського спасення (виділено мною. – В. А.) великий Месія, маленький Ісус. І сповила його мати й поклала в ясла, у стайні, бо була бідна. Приходили вівчарики, співали новонародженому

вівчарських пісень і стояли біля ясел дні і ночі, бо знали, що то народився Спаситель».

Подальша розповідь, побудована в лаконічному плані й доступній для дитячого сприйняття манері, охоплює усі найважливіші компоненти євангельської історії: прихід царів-мудреців зі Сходу, дії підступного й жорстокого царя Ірода, втеча Святої Родини до Єгипту. Але історія про народження Ісуса, вкраплена в різдвяне оповідання Ореста Масикевича, має оригінальне закінчення, в якому підкреслено, що Ісуса «за правду замучили»: «І виріс Ісус і проповідував правду. За те продав його Юда ворогам за тридцять срібняків, а вони його замучили. За правду замучили. Розп'яли на хрест межі двома злодіями і прокололи груди. Бо він хотів спасти нарід свій. Як умер, то стало темно на світі півгодини, стряслася земля і блискало небо... Але – він воскрес».

Оригінальність різдвяного оповідання Ореста Масикевича полягає передовсім у майстерно вибудованій паралелі: *Ісус Христос – спаситель роду людського = український борець – національний спаситель*. Ісус страждав за проповідь Царства Божого. Український борець зазнав переслідувань, бо «хотів правди», тобто волі, для свого народу. Але він не втратив віри у бажаний результат тієї боротьби, тому впевнено каже своєму малому синові – очевидно, такому ж борцеві у майбутньому: «Але слухай, Васильку! Колись прийде Велике Різдво. Зійде Велика Зоря і на синьому небі розсипляться золоті зірки – і самі веселі... І прийде до нас Ісус». І далі за цим одразу ж слідує символічне повідомлення: «Дивися у вікно! От сходить перша зоря». Перша зоря в оповіданні Ореста Масикевича провіщає те нове, що пов'язується із усвідомленням початку чи продовження боротьби за українську державність. Невипадковою у творі постає й українська національна символіка, втілена в образі золотих зірок на тлі синього неба. Ще промовистішого значення і звучання вона набуває в заключному епізоді твору, в якому прихід Божого Дитяти бачиться малому Василькові в золото-блакитних барвах.

Рання творчість Ореста Масикевича примітна вишуканістю форми та інтелектуальною образністю. Актуальністю тем і проблем та оригінальністю їх художнього втілення вона помітно вирізняється на тлі української літератури Буковини міжвоєнного часу, заряджаючи її потужним припливом творчої енергії. Зокрема в цьому переконує й оповідання «Святвечір», яке, сподіваюся, буде цікавим для читачів «Нашого голосу».

Орест МАСИКЕВИЧ

СВЯТ-ВЕЧІР

У вікно бубонів заkostenілими пучками замурзаний вітер і дубав дерев'яними пальцями Семен Тодошук. Мала кучерява голівка, приперта до шиби, прибивала оченята до олов'яного неба, де перша зоря зійде, де небо втвориться, де Ісусик засміється.

– Неньо.

Він стріпав у хоромях сардак від снігу, стропотів чобітьми, хухнув у руки й увійшов до хатчини. А за ним свіжий запах морозу – злосливого, вщипливого.

– Дюдя...

Мороз покрутився біля ватри й утік попри припічок надвір. А білява голівка шукала далі розклепаними очима першої зорі.

Мама:

– Васильку, не сиди коло вікна, бо застудишся, а неньо не має грошей на дохторів...

Неньо:

– Васильку, ходи до неня, – не туляй голівки до мокрої шиби, бо лежатимеш, кашлятимеш та й Бозя пальцем махатиме на тебе. Чуєш, Васильку?

– А я хочу зірки, Ісусика. А ти казав мені, що скажеш... неньо...

– Потому, синку.

– Як то було?

– Ходи від вікна, присунься до мене, і я тобі оповідатиму, а мама накриватиме до вечері...

*

Відки то так багато білого моху? Хто ж то в небі тріпає шовкові подушки?

Червоні вогники підкидують іскрами, а очі нишпорять в часах давніх, в краях далеких – за морями, де – «було колись»...

– Було колись... Давно – ще за царя Ірода. У щасливому селі Вифлеємі народився – для людського спасення – великий Месія, маленький Ісус. І сповила його мати й поклала в ясла, у стайні, бо була бідна. Приходили вівчарики, співали новонародженому вівчарських пісень і стояли біля ясел дні і ночі – бо знали, що то народився Спаситель.

...Сповнилося: на небі зійшла велика зоря, що вістила радість усьому світові. І побачили зорю три царі – мудреці зо Сходу. Взяли вони з собою багато скарбів і пустилися в дорогу, щоб поклонитися найбільшому цареві, що мав спасти від гріхів люд усесвіта. А їх провадила зоря... Та, що над Вифлеємом зійшла.

Ішли царі довго-довго. І дні цілі, і ночі цілі. І далі йшли, аж дійшли до Єрусалиму. Тоді сховалася зоря, бо в Єрусалимі жив цар Ірод, що хотів загарбати багато світа, що хотів, щоб не було якогось більшого царя на світі, крім нього.

Стали царі і гадали, що то в Єрусалимі народився Ісус. І шукали його від хати до хати. Але не нашли. Пішли далі. А як відходили, цар Ірод сказав їм, що як найдуть того новонародженого царя, то щоб і йому сказали, бо й він пішов би поклонитися йому.

І далі йшли три царі, мудреці Сходу. На небі знову показала зоря і стала над Вифлеємом. Там, в убогій стайні, нашли Ісуса, поклонилися йому, обдарували його золотом, ладаном і жемчугами і поверталися додому. Але по дорозі не заходили вже до Ірода, бо він, як учув, що в Вифлеємі народився новий цар, – сказав вирубати багато тисяч дітей. Та Бог охоронив свого Сина. Мати втекла одної ночі зі своїм дитям на руках.

...І виріс Ісус і проповідував правду. За те продав його Юда жидам за тридцять срібняків, а вони його замучили. За правду замучили. Розп'яли на хрест межі двома злодіями і прокололи груди. Бо він хотів спасти нарід свій. Як умер, то стало темно на світі пів години, стряслася земля і блискало небо... Але – він воскрес.

– Він прийде сьогодні, неньо, так? Прийде?

– Ісусик? Прийде, Васильку, як зійде зоря.

– І тебе мучили, неньо, так?

– Мучили, дитинко, мучили. Між мурами. Я хотів правди для нашого народу. Аби ми не сиділи на Святій вечері по тюрмах, за ґратами, німі, глухі і відгороджені... Але слухай, Васильку! Колись прийде Велике Різдво. Зійде Велика Зоря і на синьому небі розсипляться золоті зірки – і самі веселі...

...І прийде до нас Ісус...

– Дивися у вікно! От сходить перша зоря...

*

Під вікном малі колядники у кучмах по вуха:

– Нова радість стала...

– Спи, Васильку, спи далі...

З малих очей бризками сипалась утіха:

– Неньо, я снів Ісусика. Золотого Ісусика...

Блакитного Ісусика.

(Подано за публікацією газети
«Самостійність» від 8 квітня 1934 р.)

Тамара НОСЕНКО, кандидат філологічних наук м. Київ

«ПРОМАХИ» КОРНЕЛІЯ ІРОДА: ШТРИХИ ДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ЖАНРУ

Корнелій Ірод – одна з чільних постатей сучасної української літератури Румунії, яскравий представник так званої золоті хвилі українського красного письменства країни 20 ст., яка склала його художнє ядро і дала могутній поштовх різним напрямам його розвитку. Письменник однаково плідно й талановито заявив про себе як в царині великих епічних форм (романи циклу «Свято» – «Передодень» (1975), «Ранок» (1984), «З сонцем у очах» (1988), так і на ниві малої прози (збірки оповідань «Світлотінь», «Білий рояль» (1990), «Від сьогодні до завтра» (2014). Окрім того, К. Ірод відомий також і як автор поетичної збірки «Вечірня молитва» (1973), і як перекладач української літератури для дітей (повісті Ю. Збанацького «Морська чайка» (1962), Л. Письменної «Скарб Вовчої криниці» (1968), творів І. Франка «Коли ще звірі говорили» (2008) та «Лис Микита» (2016), книги новел Г. Тютюнника (2017), і як автор румунськомовних версій двотомного видання «Життя Тараса Шевченка» П. Зайцева (2013) й «Щоденника» Т. Шевченка (2017), які помітно збагатили сучасну румунську шевченкіану.

Цілком оригінальною частиною малої прози К. Ірода є його цикл «Промахи», твори з якого були опубліковані спочатку українською мовою в журналі «Наш голос», збірці «Від сьогодні до завтра», а 2015 – у книжці «Chixurii» у перекладі румунською.

Предметом нашого дослідження є українськомовні оповідання цього циклу, намагання з'ясувати жанрову своєрідність і поетику творів. Прагнучи конкретизувати жанровий вид оповідань циклу «Промахи», автор означив його як «гіркувато-смішні спогади»¹ з уточненням, що це не мемуари й не репортажі у строгому розумінні цих термінів, а твори, котрі великою мірою були доповнені його письменницькою фантазією. Матеріалом «промахів» К. Ірода є не лише події з його власного життя, а й пригоди (або «негаразди», як їх назвав сам автор), що траплялись з його шкільними чи університетськими товаришами, колегами по перу та службі тощо. На наш погляд, залежно від кількості героїв і їхніх пригод, збагачених, як уже згадувалось, фантазійним елементом автора, а також від просторово-часового континіуму творів, «промахи» К. Ірода можна дещо умовно поділити

на «історії-розповіді» і «кадри» (за висловом самого автора), або, послугуючись караджалівською термінологією, «моменти», які певною мірою тяжіють до власне «моментів» видатного румунського класика. Відомо, що румунська академічна критика розподіляла малу прозу Й.-Л. Караджале на новели та нариси й «моменти», які вона вважала особливим жанром, започаткованим саме цим письменником². У зв'язку з чіткою інтенцією румунського класика – критично зобразити сучасне йому суспільство, його політичну систему, а також з тим фактом, що він писав свої «моменти» переважно для газет, склалася своєрідна поетика цього жанру, яка відрізняла його від стилістики караджалівських новел. Передовсім – це значно сконцентрованіший і лапідарніший, ніж у новелах, стиль викладу, а також цілком показові персонажі – типові породження тогочасного суспільства, характерологічним і соціальним маркером яких великою мірою є їхня мова і які стали справжніми прозивними феноменами румунського мовного середовища, – як літературного, так і повсякденного. Недаремно ж сучасник письменника, журналіст Дж. Ранетті дуже влучно назвав караджалівські «моменти» «монументами».

Стосовно умовної класифікації «промахів» К. Ірода зазначимо, що до першого ряду, тобто до «історій-розповідей», можна віднести, як один із найпоказовіших і водночас найкращих творів цього жанру, – оповідання «Весела божевільня», що складається із низки різних за характером оповіді мікросюжетів: комічних (випадки з черевиком-«собакою», «лікуванням» студента Букура, епізод з виписуванням з лікарні поважного Гоґу Ґаврілеску) і сумних, з присмаком трагічної гіркоти (як-то малих «історій» Каті Малекс та професорки Вікторії). До цього ж ряду ми зараховуємо також оповідання «Учнівські фіґлі», «Клаудія Міліан Мінулеску», «Покер», «Імператор» Павел І», «Спогади з давніх доріг» та ін. До другого ряду, тобто до оповідань «моментів», ми б віднесли такі яскраві зразки, як «Іспит», «Іменини», «Іс...Міс...Тіс», «Я служив у війську разом з Васіле Александрі», «Алло! Я Еміліан. Слухаю вас...», «Синя ніч», «500 леїв», «Лотерейний білет». З караджалівськими «мо-

ментами» їх споріднює стрункість інтриги (сконцентрованість на одній наскрізній темі), котра увінчується почасти несподіваним комічним фіналом, а також скороченням оповіді за рахунок розширення діалогічного мовлення тощо. Згадаймо для порівняння хоча б такі блискучі оповідання-«моменти» Караджале, як «Тріумф таланту», «Екзамен на бакалавра», «Візит», «Бубіко», «Перша премія», «Румунський орендар», «Монополія».

Більшість «промахів» К. Ірода – це оповіді про певні негаразди (суть їх підпадає під народний вислів «і сміх, і гірх»), комічні ситуації, в які потрапляють його герої і джерелом яких є несподівані сюжетні повороти, інтриги, збіги обставин тощо, котрі, узагальнюючи, можна назвати «комедіями ситуацій». Найголовнішими засобами комічного ефекту у К. Ірода є іронія, гумор, комізм нерідко парадоксальної розв'язки, за допомогою яких смішне зображується здебільшого у добродушному, жартівливому тоні. У той же час письменник не вважає себе гумористом у строгому значенні цього слова, бо, як він заявив, «деякі веселі мої сторінки – по суті гіркуваті»³. Справді, читач відчуває, що у ряді випадків автор ставиться до негараздів, що трапились з його героями, не лише зі сміхом, а й з певною гіркотою, зі співчуттям і шкодуванням. Така позиція письменника щодо своїх персонажів надає його «промахам» жанрової своєрідності, оригінальності, завдяки чому ці твори посідають тільки їм притаманне місце в українській літературі Румунії. Ця ж позиція автора засвідчує також його гуманістичний меседж, який він адресує своїм читачам, – це увага й любов до людини, толерантність в її сприйнятті й оцінці, спонукання читачів до розмислів щодо свого морального самовдосконалення. Жанрова своєрідність «промахів» К. Ірода полягає ще й в тому, що у певній їх частині (це переважно «історії-розповіді») він відступає від звичної схеми сюжету (наскрізна об'єднуюча інтрига, несподівана розв'язка) і вдається до спогадів про своїх сучасників, іноді відомих особистостей (письменників, літераторів та ін.). Згадаймо хоча б такі його «історії-розповіді», як «Костіка І-ий» (II-ий, III-ий), «Гурам Хараїдзе», «Теодор Пыкэ» та ін. Тут він вдається до просторішого опису, ніж у своїх «кадрах», чи «моментах», як ми їх назвали через структурну подібність з караджалівськими однойменними оповіданнями. У них К. Ірод, скажімо, для представлення своїх героїв, поряд з авторським описом від 1-ї особи, помітний акцент робить на дуже експресивних діалогах, мова

яких надзвичайно барвиста, соковита, сповнена народних висловів, приказок, доречних діалектизмів, що надає його персонажам яскравого колориту. Можна навіть сказати, що мова «промахів» – це своєрідний самостійний персонаж прози К. Ірода – настільки важливу роль відіграє вона в художній структурі цих творів. (Якщо вдатись до асоціацій з музикою, то звучання мови оповідань нагадує нам «Гуморески» видатного українського композитора А. Кос-Анатольського).

Дуже колоритно, хоча й досить стисло, автор «промахів» описує своїх персонажів. Ось якими постають з-під пера письменника, приміром, герої оповідання «Учнівські фіґлі»: «...він творив враження якогось молюска, ...рухи в нього були дуже повільними та млявими, говорив він тихо й розторочено» або: «Був він юнаком худеньким і тихим та сором'язливим. Тікові страшно подобалося тримати, трохи згорбившись, руки в кишенях штанів і, якщо можна, аж по лікті». Ці стислі, але напрочуд промовисті портрети, постають в уяві читача як яскраві візуальні образи, котрі є своєрідною художньою візитівкою Іродових «промахів». Поза сумнівом, не може не привертати увагу й непересічна постать самого автора-деміурга, який своїм майстерним пером створив такий колоритний, такий цікавий, такий людський світ. Загалом же «промахи» К. Ірода читаються з великим інтересом не лише тому, що вони є пізнавальними, бо в них чимало цікавих фактів, відтворено реалії й події, сучасником яких був сам автор (що притаманно хорошим мемуарам), а й через те, що його герої (реальні й вигадані), майстерність його оповіді захоплюють, запам'ятовуються, викликають жваву реакцію й естетичне задоволення (що характерно для хорошої прози).

Відродно констатувати, що, завдяки художнім здобуткам К. Ірода, автора оповідань з циклу «Промахи», українська література Румунії суттєво розширює свій тематичний і жанровий діапазон, демонструє свою самобутність й художню непересічність, а головне – засвідчує власний поступ, що дає підстави вірити в її успішний подальший розвиток.

1. Див.: Ірод К. *Від сьогодні до завтра*. – Бухарест, 2014. – С. 237

2. Див.: *Istoria literaturii române*: În 3 vol. – București, 1973 – Vol.3. – P.345

3. Див.: Трайста М. «Я завжди вважав себе письменником» (Дружня розмова з отцем Корнелієм Іродом). – «Наш голос», 2015. – №258.

Іван КІДЕЩУК

НЕВ'ЯНУЧІ ЕЛЕГІЇ «ОНУТЯНИ» ВАСИЛЬ ДЖУРАН ПРИСВ'ЯЧУЄ СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ ВАСИЛЯ ДОВГОГО

Поет Василь Джуран, друг і придністровський земляк покійного письменника Василя Довгого, як секретар Чернівецької організації НСПУ завдяки своїй людяності та невтомній активності «успадкував» – вибором колегів пера – від видатного сусіда онутянина, прозаїка, драматурга, публіциста і телевізійника Буковини почесну посаду голови письменників Чернівецьчини разом з їхніми втіхами й турботами та... нев'янучими квітами Елегій «Онутяна», яких присвятив світлій пам'яті свого друга, щоб пересадити там в Небесах – коло «Божественного саду поезій» Григорія Савича Сковороди – і свої зернини-роздуми про минулість і вічність людини, про суть сльози і печалі в духовному зціленні жителів між небом і землею, про важливість віри і слова, життя і часу проведеного на землі, якими визначається наша ограниченість або відкритість перед небесами та вічністю.

Елегії, зібрані під чудовою назвою «Онутяна», оповідають читачам про рідне село Василя Довгого, що вписалось у древній період славного короля-князя Данила Галицького 800 літ тому: «Тут рідне все таке/ до болю – незнайоме/ Первородженне/ при чистинь-сльози/ й росі./ Де заворот Дністра/ і давніх вулиць коми/ Ще за Данила – / короля й князя – часів/ Тут рідне. Та чомусь/ тебе нема удома» («Онутяна», с. 94). Древній Онут, свідок останніх князівств Київської Русі, послуговав велечі князів Василька на Буковині та короля Данила на Галичині, які представляли останню надію відродження колишньої сили русичів саме в межах Західної України: «Корона/ короля/ тут осявала/ бескиди/ сліпило/ очі –/ несть числ –/ всім зайдам/ Зай.../ Онут/ боровся/ так героїчно/ і бурлескно./ що віншував/ внесок/ поклоном/ небосей». Онутяни й галичани та Дністер – «ріка крилата» – видержували татаро-монгольській хвилі палаючих вогнів землі, бо тут «Помирають герої/ ще от давньої Трої/ .../ І отут, де Онут» (с. 87), а «Дністер був – служив/ за розвітрений стяг» (с. 72).

Вся історія Вітчизни-України, Онуту та всього людства з їхніми турботами, нещастям віхол

історії-мачухи, сімейними та колективними болями, визначаються в сльозах, як сповіщає і наголошує автор елегій Василь Джуран, і це – не вимір людських витрат на землі, а навпаки – вимір душевного зросту людини, її духовності в дорозі додому, там, де Господь «береже спочинок – / Всю довгу-довгу/ всю небесну Вічність», як свідчить при цьому поетеса Ірина Жиленко (с. 91). Добрий християнин Василь Джуран постарався до панахид на сороковини та півріччя подарувати посмертно «Пресвітлій пам'яті того, хто жив бурхливо між тривоги», пам'яті Василя Довгого свої нев'янучі квіти-елегії у філософсько-релігійному діапазоні, оцей розсип-скарбник думів-роздумів про життя людини, як одиниці та спільноти, як заслужених синів рідного селища відомого письменника буковинця Василя Довгого про всіх наших земляків, що жили й живуть взаємопов'язані між святими просторами неба і землі в лоні відкритих і невідкритих потіх і таїнств Господньої Мудрості, над якими вічно тронує «віща і нетлінна формула Істини ІС ХС...»:

«Первоначал – Ісус Христос.

«Я» – і шеміч' хвороба серця.

Себе впізнай, Людино, хто

Ти є в житті. І вже не сердься»,

щоб були лице в лице Ісус Христос Спаситель та людина зі своєю долею та болями серця і її минулості разом із життєвим застереженням Св. Письма пізнати себе і, певне, Бога та каятись постійно у гріхах для майбутнього спасіння, а для цього послуговує людині ВІРА, як свідчить категорично трислівний диптих: **Неймовірно! Тільки – ВІРА!** Вона допомагає людині зрозуміти суть найболючішого в житті кожного із нас – суть переступу душі в небеса «додому», у вічність нашим відземленням в супроводі жалобної громади сімейників, друзів, сусідів, жителів села чи міста, здатні віддати шану і честь своєму родичу/родичці, друзі, подружці, ближньому, який своєю життєвою присутністю вписався зі скромністю в наше земне й духовне коло чеснот, як свідчить творчість покійного Василя Довгого, прославленням Отця Вседержителя та своїх ближніх друзів, письменників, телевізійників,

кінематографістів, викладачів університету і працівників культури, громадських діячів, друзів Молдавії і Румунії, про яких свідчить і які свідчать із середини останньої книги-дзеркала «Береги»-обереги чернівецького онутянина, придністровців і кілька сотень друзів у діалогах прямого ефіру, що залишають нам в спадщину картини-зображення цієї чарівної «Книги земного Буття онутянина» (В. Джуран) відомого письменника, телевізійника, мужа, батька, друга й рідкісного шляхетника всіх знайомих, що жаліють і жалітимуть його відсутність: «На засмучені очі і днів, і жалів/ Два рядки споминання/про вічність небесну./ Щоб ще довго і довго.../ ми на землі/ Лиш спогадувати мали/ потребу всесечно» («Бранці», с. 91). Взагалі земні спогади про життя-буття кожного із нас виражаються кількаслівною елегією: «Пройшовши/ вишколи/ усі,/ спинився/ погляд/ у сльози./ Закляк/ із болю –/ в долі/ сів./ Душа/ твоя/ на небесі» (Там же, с. 92). Приємна потіха – в суспільстві творча людина, хоч і відсутня з-між нас, продовжує розливати світло маяком власної творчості: «Світла пам'ять./ як знам'я./ що людину веде» («Двічі – до Онута», с. 64). Між давнім Онутом та його вірним сином сучасних днів Василем Довгим – зауважує поет В. Джуран – сплелась нетлінно-мовна семантична дружба: «Така така сумлінна/ ся спокуса слів: „Давно і довго“ –/ Ткання часів.../ Прадавній Онут, ну а/ житель Василь Довгий» (Там же, с. 73). Жаль, що смертю письменника обірвався проект видання монографії про давнє придністровське 800-літнє село Онут. Отож, торік у червні 24

числа, у Чернівцях горіла-палала свічка, освітлюючи 77-літньому покійнику Василеві Довгому предовгу дорогу у вічність: «Верб онутських вервиця/ У плачах стоїть./ / Світ під злив наліт./ Свічка...» («Життя», с. 56), але ця дорога тільки вірою – пригадає автор елегій – зрошується: «Нетлінною цінністю правоти/ Сльозою чистою дійти/ До власного сумління./ Що правда і ти – це йти/ Святити...» («Двічі – до Онута», с. 70). Єдина чиста і сумлінна дорога між небом і землею, полита духовними сльозами зцілення: «Сльоза як землетрус./ Вивергує себе./ Чомусь оце?.. Чомусь –/ Ти до небес» (Там же). Значить, на землі сльоза – всесильна, як душевне слово:

«Просльозилося слово/ і застигло./ як олово» (Там же, с. 61), і знову кількаслівна елегія-роздум, як і багато інших, не потребують жодного аксіологічного, ані мистецького коментарю, бо сльоза – абсолютна чистота душі Господньої в людині, слово – Бог, і тоді абсолютна вага у всьому на землі належить Богу.

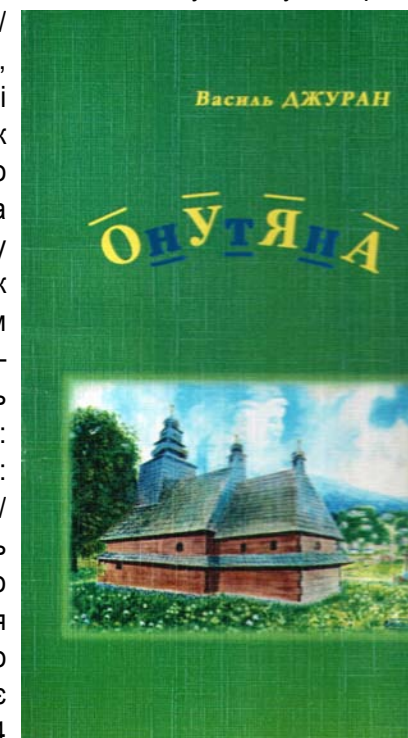
У роздумах лаконічного поета-мислителя Василя Джурана зустрічаєм чудові мініпоєми на тему визначення життя і його суті на землі, печалі і туги індивіда, громади або й історичних поколінь: «Вікно.../ Вікно.../ і перший крик.../ і перший крок.../ струмок.../ в'юнок.../ ...і все/ як сенс./ до церкви хід/ і вхід –/ лицем/ на схід./ Остання/ путь./ мов каламуть/ од сліз/ і сліз/ на цій землі» («Життя», с. 38). Зрозуміло, що суть життя і людських шукань на землі за Св. Письмом – печаль і туга/мука: «Спонука – мука/ Гірчить печаль/ Сльоза опукла –/ У чай».

(«Двічі – до Онута», с. 65). Життя – сукупність «сліз/ і сліз» кожного із нас, колись і сьогодні, з покоління в покоління – печаль, туга і мука, якими визначається з християнської точки зору наша екзистенція: «Вінки на Голготі./ І сльози – у поті» («Диптих», с. 53), свідчить В. Джуран своїм диптихом.

Хоч минуче і навіть коротке та трепетливе, але купане в сльозах радості й печалі життя чомусь людині – найдорожче за все на світі, може, й тому, що його минулість і земна слава зникають у вічності Царства Небесного, а на землі кладовища й люди несуть їх пам'ять і посмертну шанобливість, згадуючи зараз відданість письменника Василя Довгого поруч його сина – адвоката Олек-

сандра, неподалік музикознавця Андрія Плішки та соловейка Буковини Назарія Яремчука, добрих синів України і друзів Румунії, що купуються у духовно-визначальних сльозах їхнім транзитом на землі дорогою «додому», туди, у небеса, до Бога та Ісуса Христа Спасителя нашого, завдяки нашим молитвам-сповідам: «Оббивати пороги./ До премного еси/ І краси, і сльози –/ Оббивать не із боргу –/ Поклоняться Богу./ В хаті є образи» («Життя», с. 54).

Василь Джуран духовно-філософськими елегіями започатковує частково перший розділ поетичного катехизису християнського вчення про земне і небесне життя людини.



Михайло Гафій ТРАЙСТА

ПРО ДРУЗІВ, ПОБРАТИМІВ ТА ЇХНІ КНИГИ

ІГОР ГУРГУЛА – ОПРИШОК ГУЦУЛІІ ХХІ-го СТОЛІТТЯ

Ігор Гургула – український письменник, що народився, як і переважна більшість його колег, у провінції, а усе життя, починаючи з юного віку, проводить у столиці Галичини, духовній столиці України – місті Львові.

У колі творчих зацікавлень Гургули – чи не усі літературні жанри. Проте надає перевагу прозі, вважаючи її найбільш підходящою для вираження власних думок, поглядів і переконань. У цьому літературному жанрі почувається найбільш впевнено і комфортно.

Свідомо дотримується методу реалістичного письма. Вважає себе представником екзистенційного напрямку, надає перевагу психологічній домінанті без особливого акцентування на тому, якої національної, релігійної приналежності є його герой. Для Гургули важить мотивація думки, намірів і вчинків його героїв. У його творчому доробку – 27 книг прози, поезії, драматургії, есеїстики.

Член Національної спілки письменників України, Національної спілки журналістів України, лауреат п'яти Всеукраїнських літературних премій: «Благовіст», імені Ірини Вільде, імені Пантелеймона Куліша, імені Василя Юхимовича, імені Володимира Винниченка. 3 травня 2015 року по сьогодні очолює Львівську організацію Національної спілки письменників України.

Народився 6 вересня 1960 року у с. Острів Галицького р-ну Івано-Франківської області.

Закінчив факультет журналістики Львівського університету ім. І. Франка, працював журналістом, секретарем ради НСПУ. Нині – директор регіонального благодійного фонду «Меценат». Редактор мистецького часопису «Нова Неділя» та фронтової газети «Честь Вітчизни», яку створив для воїнів АТО, тричі побував волонтером на східному фронті.

Між мною та Ігорем Гургулою зав'язалась дружба з першого погляду, а, можна б сказати, з першого читання: він прочитав мою *Конокрадську честь*, а я його *Кров папороті* – і все! Ми подружили і часто мандруємо опришівськими стежками, шукаючи «чесних конокрадів», «кров папороті» і «тіні забутих предків», бо така вже в нас душа «гуцульська»...

Повість *Кров папороті*, яка появилась 2017 року у львівському видавництві «Тріада плюс», це, як пише на початку книги, «історія взята чи не з реальної дійсності? Взаємини трьох творчих особистостей, причини і наслідки помилок та хибних дій... Автор

вкотре доводить, що за усе в цьому житті доводиться платити.

Тільки пройшовши через важкі випробування, здається, персонажами досягається усвідомлення істинності людського буття... та чи не запізно?»

Мені вдалось перекласти на румунську мову цю повість, вона появилась за фінансування Союзу українців Румунії у видавництві RCR EDITORIAL наприкінці 2018 року. Її редактором стала лектор Клузького університету Михаела Гербіль, яка була також і одним з її референтів, разом з літературними критиками та письменниками Аурелом Марією Баросом та Іоаном Даном Мартою, техноредагування зробив лектор того ж Клузького університету Іван Гербіль, а обкладинку Михаела-Лариса Трайста.

Гучна презентація книги, на якій була присутня еліта бухарестських письменників на чолі з головою Філії прози Спілки письменників Румунії, студенти, університетські викладачі, журналісти і шанувальники української літератури (понад 70 осіб), відбулася під час Бухарестського книжкового ярмарку Гаудеамус 2019.

Михаела Гербіль у своїй передмові вважає, що на перший погляд, повість побудована навколо досить банального сюжету – буденної історії, із сумним фіналом Елізи Жукової, примадонни Львівського оперного театру, звичайно, талановитої, але кар'єра якої завдячується красі. На превеликий жаль, за будь-яким злетом слідує падіння: співачка залишається вдовою, її покидають син і дочка, вона важко захворює. Біля неї залишається єдиний друг, який хоче вирвати її з пазурів смерті, але йому не вдається. Нічого дивного, читач може навіть передбачити долю героїні, яка спокутує свій гріх самотністю та хворобою.

Новизна такого підходу полягає в тому, що історія життя героїні, і спроба друга врятувати її, це ніщо інше, як привід для справжньої письменницької інтенції, а саме виявлення загальних людських принципів, по-перше, а по-друге: опис чарівної мальовничої Гуцульщини, яка втрачає свою «гуцульську душу», гуцульський колорит.

Глобалізація добирається до гуцулів, «Гуцул вже швидше вдягне джинси, аніж свої традиційні постолі...», а від зовнішнього все іде всередину до серця.

«– Скажіть, яка користь буде від збережених звичаїв та традицій, коли, приміром, гуцули і вдягнуть свої строї, зберуться у світлиці, відбудуть усе, як

належить, а потім зберуться, посідають до столу і кожен витягне з кишені свій смартфон...» – скаржитесь мольфар Михайло.

Але хіба Аскольд, який прибув до нього, намагаючись врятувати Елізу, не знає і сам, що Гуцульщина – це своєрідний окремий материк, острів, українська шамбала, яка дозволяє себе оглянути, вивчати, мацати і дивуватись! Диво Гуцульщини, поставши наче з нічого – живе і примножується, стверджується повноцінно у сучасному контексті глобалізації та нівелювання вічних цінностей. Там ще можна побачити таке, що в інших регіонах існування попросту неможливе, там усупереч усім відомим законам природи творяться свої закони та встановлюються свої правила...

Герой повісті шукає у Гуцулії те, що в інших регіонах зникло давно, як Різдво з його численними ритуалами, своєрідною гуцульською магією та обрядовістю, або Водохреща, яке сяє іскорками видобутого з річок льоду, бо гуцули, наче давні ворожбити, розтікаються поймами рік, там на кожному кроці височіють як не льодовий хрест, то капличка. Збираються гуцули зодягнені у національні строї і починають дійство-ритуал. Замахи топирців-барток такі дружні та грізні, що робиться лячно, у повітрі щось первісно-правдиве, не знищене, не розчинене у сурогаті поп-культури, у гуцульському ритуалі усе тісно переплетенею – піді і відрізни, де тут ознаки християнства, а де – чисте язичництво?

«Здається, світ перевернувся! І скрізь усе льодяне! Каплички, хрести, звірятко, ангелики, свічки та ялинки... Мороз тисне, під ногами сніг рипить, сіється-сиплється з-під небес снігова манна, добре перетерта на небесних жорнах, і раптом – сонячний блиск! Звідкілясь з-за гори підкралось сонечко! Вдарило сотнями снопів дужого проміння. А його тільки й чекали! І запалився гуцульський світ мірадами срібних кристаликів, задзвеніли льодові прикраси на льодяній ялинці, спалахнув вівтар у капличці, заломилось світло на льодових стінах, видаючи фантастичні візерунки та гами. Світиться, сміється, веселиться Гуцулія, бо Свято – Христос народився!»

Аскольд шукав у Гуцулії справжність, і він майже її знайшов, вона виливалась не лишень у зовнішніх атрибутах, але і в поведінці та ставленні людей. Але у Гуцулії він побачив й інше: голі пупи у дівчат, точнісінько так, як у їхніх ровесниць з великих міст. «А коли гуцулка оголює пупок задля примхливої моди, то світить він прямо у небо, засліплюючи очі янголам».

Скрізь джинси та шкірянки, у крамниці охоче купують газові кольорові напої, чіпси та солодоші. «Попса і тут заповнила ефір. Тарілки, немов очниці велетнів, вдивляються у небо, ловлячи потрібні телехвилі.



„А що, гуцульські діти теж жити хочуть?».

«А хіба то життя?» – ставить собі запитання наратор. Смартфони, вуха забиті гашетками, на очах – темні окуляри. «Зомбі... За усім все чіткіше встають, піднімаються і міцнішають контури привида „синього кита”... Хай гуцульські діти так жити не хочуть».

Аскольд, як і його друг Іван Зеленчук, історик із Криворівні, знають тільки одне: Гуцульщина не може стати міфом, постановочною картиною для заїжджих туристів. Її художні вироби не повинен повністю поглинути ширпотєб, і не варто підмінити примітивізмом справжній стиль, а школи перетворити у цехи з випуску ледь не конвеєрної продукції.

Іван Зеленчук, який колись переконував Аскольда у необхідності облаштування у гуцульських горах масових відпочивальних місць, тепер жаліє, дивлячись на «Буковель», який засмітив гуцульський край по самі вінця, і в якому гуцули не господарі, а тільки «у прислузі і прибиральниках», але, на щастя, до по-справжньому містичних галявин і полонин Чорногори не дісталися... а якщо дістануться, то у Карпатському лісі загине остання смерека, не від короїда, і не від пили лісоруба, а від смутку та розпуки. Таких Карпат і такої Гуцульщини – «цивілізованої», «осучасненої», «євроремонтної» він не хоче бачити: «То ліпше вмерти, аби тото не видіти».

Раніше Зеленчук зізнався Аскольду, що є у закутках Чорногірського хребта такі місцини, де людина наче уся перетворюється, перенароджується, омолоджується, він навіть збирався їх показати Аскольдові, але роздумав...

Повість *Кров папороті* – це поема, присвячена Гуцулії, а Ігор Гургула – справжній співець Гуцулії, і не тільки співець, а її живописець, і не тільки живописець, а опришок ХХІ-го століття, готовий захистити Гуцулію пером, мов барткою від отих «товстосумів», для яких зрушуються з місця гори, загачуються гуцульські струмки та річки, переорюються полонини, будуються бази відпочинку, сауни та борделі...

Євсебій ФРАСИНЮК

Тарас Шевченко: ІСАІЯ. ГЛАВА 35 (Подражаніє) – Рожевий крин свободи

Радуйся, ниво непоплита!
Радуйся, земле, не повитая
Квітчастим злаком! Розпустисть,
Рожевим крином процвіти!
І процвітеш, позеленієш,
Мов Іорданові святис
Луги зелені, береги!
І честь Кармілова і слава
Ліванова, а не лукава,
Тебе укріє дорогим,
Золототканім, хитрошитим,
Добром та волею підбитим,
Святим омофором своїм.
І люде темнії, незрячі,
Дива Господнії побачать.
І спочинуть невольничі
Утомлені руки,
І коліна одпочинуть,

Кайданами куті!
Радуйтеся, вбогдохі,
Не лякайтесь дива, -
Се Бог судить, визволяє
Долготерпеливих
Вас, убогих. І воздає
Злодіям за злая!
Тойді, як, Господи, святая
На землю правда прилетить
Хоч на годиночку спочить,
Незрячі прозрять, а кривіє,
Мов сарна з гаю, помайнують.
Нічим отверзуться уста;
Прорветься слово, як вода,
І дебрь-пустиня непоплита,
Зцілющою водою вміта,
Прокинеться; і потечуть

Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством оживуть.
Оживуть степи, озера,
І не верстовії,
А вольнії, широкії,
Скрізь шляхи святії
Простеляться; і не найдуть
Шляхів тих владики,
А раби тими шляхами
Без гвалту і крику
Позіходяться до купи,
Раді та веселі.
І пустиню опанують
Веселії села.
(25 березня 1859,
С-Петербурґе)

Вважати даний літературний твір Тараса Шевченка тільки прямим подражанієм/переспівом/пародією тридцять п'ятої проповіді відомого із Святого Письма (Старого Завіту) юдейського пророка Ісаїї, означало б зупинитись тільки на спішному читанні тексту українського поета-пророка.

Збагнути тайну меседжу Шевченківського лірично-розмислюючого дискурсу без того щоб просякнути хоча б найголовніші риси, як історично-соціальних обставин, в котрих була промовлена Ісаїєм зазначена у заголовку проповідь, так і, відповідно, зовнішній-соціальний статус українського митця, а головню внутрішній стан його єства у час написання вірша.

Потрібно погодитись на тому, що творець, взагалі, вкладає у своє творіння принаймні частинку власного «Я», появленого у певному просторі і часі з ласки Верховної Мудрості задля постійного затримання гармонійного руху складових Всесвіту, включно людського.

*

Ісаїя, як зазначено у Святому Письмі, народився у 765 році в Єрусалимі і вважається найбільшим пророком ізраїльтян. Його пророкування були промовлені протягом 40 років і охопили царювання

чотирьох царів, останнім будучи Єзекія. Тридцять п'ята проповідь припадає на період сильної експансії молодого Ассирійського царя Санхеріба на сусідні держави, воєнний рух котрого дійшов до твердо укріплених мурів Єрусалима. Але юдеї, бачивши, як ассирійці винищували жителів міста Лахіша, втратили надію на будь-який порятунок і були ладні на все заради миру.

Тоді, щоб підбадьорити і скріпити духом народ Єрусалима, Ісаїя промовив цю проповідь, намагаючись переконати своїх одноміщан в тому, що справжній порятунок і воля приходять тільки від Бога, а із цього вірування випливає і блаженність людини.

Облога Єрусалима затягалась, вибухла епідемія, а у Вавилоні піднялось заворушення. В кризі часу Санхеріб погодився на мир, але взамін данини та признання васальності. Юдейський цар Єзекія прийняв умови з глибоким болем в душі, але роки підряд зміг спокійно царювати і передати царство своєму сину Манасії.

*

Шевченко неодноразово говорив, що його доля – це доля його українського народу. Пройшовши випробування кріпацтвом, потім поневіряння рядового

на десятирічному заслання, але, щонайважливіше, проникнувши глибинно символіку вчень Святого Письма, Шевченко збагнув Правдиву путь до справжньої волі, джерело цілющої води людської гідності та блаженності.

На початку 1859 року, звільнений із заслання, він знаходився у Петербурзі, де справжні друзі і все нові та нові знайомі, зокрема молодь, вважали його подвижником омріяної правди і волі народу. Царська охранка постійно слідувала за його кожним кроком. Але серце і душа Шевченка нестерпно тужили бажанням відвідати рідний край, рідний народ, рідну хатину, рідних братів та сестер. «Ісаїя. Глава 35» – це поштовий голуб із засекреченим листом, висланий рідному народу до фактичного дозволу відвідати рідну Україну, що здійсниться наприкінці місяця травня.

*

У прямому значенні рядки **«Радуйся, ниво непоплита! Радуйся, земле, не повитая! Квітчастим злаком!»** обізнаному читачу в благодатній, Богом обдарованій природі питомої української землі здавалися б принаймні незрозумілими. Вірогідно, у метафоричному значенні, атрибутами-епітетами «непоплита», «не повитая» та «квітчастим злаком» Шевченко сугерує скрутний тодішній стан виснаженого, фізично і духовно, покріпаченого нещасливого свого народу, котрому повторенням дієслова «радується» обіцяє в подарунок блискучий таємний меч свободи.

Наступні слова – **«Розпустисть, Рожевим крином процвіти!»** – розсекречують суть таємної дороги волі. Значення дієслова «розпустисть», у відношенні до народу, в основному, вселяють ідею визволення і ставлення в рух всіх потужностей, фізичних і духовних, скованих довгими роками кріпосницького пригнічення. У метафізичному значенні – це звільнити себе із себе. Формою кличного речення метафора «Рожевим крином процвіти!» пробуджує у найглибшій підсвідомості людини усвідомлення її сили здобути Богом даровану їй свободу і ввести цю силу в дію.

Крин або лілея – це відома всім квітка. Представницькою, хоча існують понад 70 видів, для роду лілейних вважається біла лілея (*Lilium candidum*), що символізує непорочність, етико-моральну чистоту. На теренах України, і не тільки, розповсюджено росте так звана лісова лілея (*Lilium martagon*), що чарує зір своїми рожевими, таємно поєднаними плямами.

Як навчає історія, волю ніхто і ніколи не приніс в подарунок. Волю народи здобули і здобувають тільки приведенням в рух всієї своєї сили.

Вище названу метафору можна вважати найпоетичнішим варіантом Шевченкового прямого заклик: **«Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава! І воля святая!»**

Справжній мудрець Шевченко оправдовує свій заклик прикладом Богом покликаною народу та узагальнюючими значеннями святих місць: **«І процвітеш, позеленієш, Мов Іорданові святис/ Луги зелені, береги! І честь Кармілова і слава/ Ліванова, а не лукава, Тебе укріє дорогим, Золототканім, хитрошитим, Добром та волею підбитим, Святим омофором своїм»**. Навіть обіцяна Богом земля не дісталась єврейському народу в подарунок, а за її захист і вільне життя на ній довелося заплатити великими жертвами. Символічно залишилась жертва зелотів в боротьбі проти римлян на горі Масада. Згадані Карміль та Ліван характеризуються двома формами рельєфу: родючою землею приморської рівнини та гірським масивом. Символізують вони в даному тексті, і не тільки, квітучий рівень цивілізації ізраїльського народу, здобутий спільною боротьбою народу, могутність якого уподібнюється гірській скалі! Здається, що цей народ правильно вивчив історію, як інших народів, так і свою, і дотепер він спільними силами і процвітає, і захищає свої інтереси. Шевченковий заклик **«Обніміться ж, брати мої!»** існує з давніх-давен в основі їхньої підсвідомості.

Боротьба за волю та визволення рідної землі завжди вважалась святою, а честь і слава здобуваються тільки в таких історичних обставинах. Окремої уваги потрібно надати уособленню «І честь... і слава... тебе укріє», а головню епітетам до іменника «Омофором»: «Дорогим, золототканім, хитрошитим, добром та волею підбитим, святим». Омофор – це напличний одяг архієрея, сугерує тут Боже покровительство у святій боротьбі за волю. Епітети заслуговують багатогранного тлумачення, але не допускається оминати підтекстового значення синтагми «а не лукава» у відношенні до іменників «І честь... і слава», беручи до уваги період частих «чорних (з)рад». Обмежимося тільки найстилішим визначенням: Верховна Мудрість підказує борцям за волю не мати чогось дорожчого за неї, ґрунтуватись на власне багатство та на мудрі взаємини з іншими, а за єдину мету мати тільки добро та волю народу.

Тільки в такому ставленні до святої волі **«І люди темнії, незрячі, Дива Господнії побачать./ І спочинуть невольничі/ Утомлені руки, І коліна одпочинуть, Кайданами куті!»**

(Продовження на 16 с.)

Тарас Шевченко: ІСАІЯ. ГЛАВА 35 (Подражаніє) – Рожевий крин свободи

(Продовження з 15 с.)

Диво Господнє – це усвідомлення сили народу народом. Уподобнює це український поет з біблійними дивами Ісуса Христа і тому застерігає народ і пояснює диво боротьби за волю основною із істин Святого Письма: Бог діє на людину людиною!:

«Радуйтеся вбогдохуї,/ Не лякайтесь дива, –/ Се Бог судить, визволяє/ Долготерпеливих/ Вас, убогих. І воздає/ Злодіям за злая!»

Друга частина переспіву – це чергове звернення українського Праведного до Господа на одвічну тему Правди: «Тойді, як, Господи, святая/ На землю правда прилетить/ Хоч на годиночку спочить,/ Незрячі прозрять, а кривис,/ Мов сарна з гаю, помайнують./ Німим отверзуться уста». Певно, що миттєве виздоровлення фізично покалічених людей вважається Божим дивом. Але, побачити/впізнати/усвідомити Божу Правду означає оздоровити морально та духовно незрячих, викривлених та німих людських істот. Це диво здійснюється тільки словом Правди: «Прорветься слово, як вода,/ І дебрь-пустиня непоплита,/ Зцілющою водою вмита,/ Прокинься; і потечуть/ Веселі ріки, а озера/ Кругом гаями поростуть,/ Веселим птаством оживуть».

Всевишній втілює слово Правди в образі Ісуса Христа, але і обдарував обраних Ним людей талантом винаходити слово Правди та ставити його на сторожі свого народу. Шевченко винайшов слово

Правди боротьби за волю, а щоб переконати народ в цьому, створює картину відродженого рідного краю.

Боротьба за свободу – це стихійна сила, що перетворює не тільки пустиню в райський сад, а рабів у щасливий люд, але й наводить новий суспільний порядок, відновлює первонаціальну гармонію людського світу: «Оживуть степи, озера,/ І не верстовії,/ А вольнії, широкії,/ Скрізь шляхи святії/ Простеляться; і не найдуть/ Шляхів тих владики,/ А раби тими шляхами/ Без гвалту і крику/ Позіходяться до купи,/ Раді та веселі./ І пустиню опанують/ Веселії села».

Не важко збагнути, що картина створена з перспективи постцарського існування України. У певних, але, на жаль, коротких часах «воно так і сталося».

Історія – це непередбачлива лінія долі всіх народів. Щоб бути причетним до писання цієї лінії, потрібно постійно навчатись у неї і діяти, але діяти у Порядку Правди, бо загарбницькі підлі стремління на крові народу завжди проявляються. Хоч такі випробування допускаються для підкріплення бойової сили народів, Шевченко застерігає свій народ такими пам'ятними словами: «Мій Боже, милий, знову лихо!../ Було так любо, було так тихо,/ Ми заходились розкувати/ Своїм невольникам кайдани./ Аж гульк!.. Ізнову потекла/ Мужичька кров! Кати вінчані,/ Мов пси голодні за маслак,/ Гризуться знову».

Яке диво- віршування у наші часи!...

ТАБЛИЦЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВЕРНЕНЬ ЗРАЗКІВ РУМУНСЬКОЇ ПОЕЗІЇ

(Продовження з 4 с.)

Цю мелодійність у М'ястківського порушує слово *щогл*. Заспокоїливе «крещедно» передав тільки Масенко, в перекладі якого відповідні словам-римам оригіналу (...mА- lu- ri- le; ...vА- lu- ri- le) складені теж із 4 складів, але на від відміну оригіналу, наголоси в Масенка не припадають на перший склад з наголошеним [а] слова-повної рими, а на передостанній склад з наголошеним [а], що у певній мірі все-таки співзвучне з музичною інтонацією оригіналу:

U U _I_ U

Зно-ву щог-ли за-ли-ша-ють

Бе-ре-ги за-жу-ре-ні.

U U _I_ U

Скіль-ки їх пе-ре-ла-ма-ють

I

Ві-три, хви-лі бу-ря-ні?

До поезій, згідно з їх визначенням Горацієм як живопис, можна зачислити й інші переклади Баранова

з творчості Емінеску, як «Знов у тому ж провулку» («Pe aceiași ulicioară»), «Озеро» («Lacul»), «Голубка» («Porumbița»), «На деревах птахи сонні» («Somnoroase rășărele»), поезію Джордже Баковії «Пастель» («Pastel») й поезії інших румунських авторів.

Книжка Віктора Баранова це не звичайна антологія румунської поезії, а добірка, складена згідно з власним вибіркоким його поетичним уподобанням. Тому-то, можливо, в ній є й переклади з румунських класиків Джордже Кошбука, Александра Мачедонського, Лучіана Блаґи, Тудора Аргезі, але й із улюблених ним сучасних поетів – Ангела Думбровяну, Нікіти Стенеску, Александра Мірона, Думітру М. Іона та Ани Бландіани.

Увінчанням добірки Віктора Баранова, мислимо сприйнятої читачем як доробок до зміцнення українсько-румунської дружби, є переклади віршів Віктора Тулбуре, присвячених Тарасу Шевченкові та Максиму Рильському.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

«ДАЙ ДОЖИТИ, ПОДИВИТИСЬ,/ О БОЖЕ МІЙ МИЛИЙ!» – МОЛИТВА-ПРИСЯГА ГОСПОДЕВІ ТА НЕНЬЦІ УКРАЇНИ

Ось для чого мушу
Жити на світі, волочити
В неволі кайдани!
Може, ще я подивлюся
На мою Україну...
Може, ще я поділюся
Словами-сльозами
З дібровами зеленими!
З темними лугами!

.....

Дай дожити, подивитись,
О Боже мій милий!
На лани тії зелені
І тії могили! А не даси, то донеси
На мою країну
Мої сльози; бо я, Боже!
Я за неї гину!
Може, мені на чужині
Лежать легше буде,
Як іноді в Україні
Згадувати будуть!
Донеси ж, мій Боже милий!
Або хоч надію

Пошли в душу... бо нічого,
Нічого не вдію
Убогою головою,
Бо серце холоне,
Як подумаю, що, може,
Мене похоронять
На чужині, — і ці думи
Зо мною сховають!..
І мене на Україні
Ніхто не згадає!

А може, тихо за літами
Мої мережані сльозами
І долетять коли-небудь
На Україну... і падуть,
Неначе роси над землею,
На щире серце молодее
Сльозами тихо упадуть!
І покиває головою,
І буде плакати зо мною,
І може, Господи, мене
В своїй молитві пом'яне!
(«Лічу в неволі дні і ночі»,
Оренбург, 1850)

Існує в Шевченка всеохопний біблійний лейтмотив любові до Господа і свого ближнього, до рідного краю та своїх земляків, сторінки невмирущого «Кобзаря» засіяні думами-дітками його серця й душі, щирими і теплими думками поета-каторжника, що ніколи не каюся за те, що марне мучився в далеких пустелях, пишучи свої чисті-пречисті думи, переповнені любов'ю до Бога та рідного краю, «Безталанної Вкраїни» та обездолених і поневолених побратимів своїх, за яких молився і благав у Бога кращої долі – волі, правди, єдності і любові, тому що серце поета пукало від невиліковного болю через знущання царських сатрапів над поневоленим народом, що походив із славних князів та колишніх середньовічних гетьманів Козацької доби: бо «Скрізь на славній Україні/ Людей у ярма запрягли/ Пани лукаві...

Гинуть! Гинуть!/ У ярмах лицарські сини» («І виріс я на чужині»). У порівнянні з неволею в пустелі, спомини про рідне село свідчили про справжнє пекло на землі: «Аж страх погано/ У тім хорошому селі,/ Чорніше чорної землі/ Блукають люди, повсихали/ Сади зелені, погнили/ Біленькі хати, повалились,/ Стави бур'яном поросли,/ Неначе люди подуріли,/ Німі на панщину ідуть/ І діточок своїх ведуть» (Там же). Зображення пекельного життя на закріпаченій Україні відкриває перед світом Господнім потрясаючі картини людського беззаконня – багатих над убогими, через що поет засуджував царський уряд і боровся за волю своїх побратимів-кріпаків, бо любив «святую правду» і не міг терпіти пасивного ставлення: «Дивитись, плакати і мовчати» (Там же).

(Продовження на 18 с.)

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

(Продовження із 17 с.)

Тому великий романтик представляв лицем в лице антитезу несправедливості людського світу перед вічною красою Господнього світу на Україні милій: «А як не бачиш того лиха,/ То скрізь здається любо, тихо,/ І на Україні добро./ Меж горами старий Дніпро,/ Неначе в молоці дитина,/ Красується, любується/ На всю Україну» (Там же).

Косаральський період все ж таки не був таким гірким, як оренбурзький, зізнавався зі щирістю поет перед Господом: «І хочеться сповідатись,/ Серце розповіти,/ І хочеться... Боже милий! Як хочеться жити,/ І любити Твою правду,/ І весь світ обняти» («Ми восени таки похожі», 1849).

В Оренбурзі після чотирьох років тяжкої неволі поет-каторжник продовжує мережати «кров'ю та сльозами» вірші-думи про долю-недолю свого краю, і хоч глибока самотність зароджує в душі поета безвихідний страх, недовіру, спустошення, віра у Бога перемає: «Немає слів, немає сльоз,/ Немає нічого./ Немає навіть кругом тебе/.../ Великого Бога» («Лічу в неволі дні і ночі»). Від драми духовного падіння поет рятується молитвами і тісним, невідступним зближенням до Бога, до незбагненої Божої краси рідної землі та своїх обездолених земляків, бо тільки віра у Божу Всемогутність замінить його душевну пригніченість силою незбагненого терпіння і любові до життя та Божої істини, щоб гідно жити і жити незалежно від перепон, щоб не погубити душу: «Ось для чого мушужити,/ Жити на світі, волочити/ В неволі кайдани!... / Може, ще подивлюся// На мою Україну,/ Може, я поділюся/ Словами-сльозами/ З дібровами зеленими!... / Гуляв би я понад Дніпром/ По веселих селах/ Та співав би свої думи,/ Тихі, невеселі» (Там же). Своім прологом до благальної молитви-присяги, як свідчить і обране мотто, Тарас Шевченко якраз визначає свою непохитність духу і відданість Богу та прекрасній землі незамінимого рідного краю і народу, відданість силі слова, думам його «тихим невеселим»: «Дай дожити, подивитись,/ О Боже мій милий! На лани тії зелені,/ На тії могили! А не даси, то донеси/ На мою країну/ Мої сльози, бо я, Боже! Я за неї гину!» Поет благає Господа змилюватися над ним, щоб дожити до дня, коли побачить Україну з її чарівною красою та могилами предків, або хоч донести на рідну землю його «сльози» – неспокій та бездонну любов до України: «бо я Боже! Я за неї гину!» Саме з цієї любові Шевченко пожертвував життям і прийняв тяжкі муки каторги і, хоч йому було строго заборонено писати й малювати, він не каявся, бо відчував потребу спілкуватись своїми

думами-«сльозами» зі своїми земляками, за долю яких заступався і боровся за волю та рівноправ'я, ризикував новим арештом в Косаралі, і тому невпинно благав Господа, щоб після його смерті в неволі «на чужині», хоч ознайомити земляків-побратимів з його щирими думами-«сльозами» чистої любові до рідного краю та своїх ближніх: «Може, мені на чужині/ Лежать легше буде,/ Як іноді в Україні/ Згадувати будуть! Донеси ж, мій Боже милий! Або хоч надію/ Пошли в душу... бо нічого,/ Нічого не вдію/ Убогою головою,/ Бо серце холоне,/ Як подумаю, що, може,/ Мене похоронять/ На чужині, – і ці думи/ Зо мною сховають!.../ І мене на Україні/ Ніхто не згадає!»

Шевченківська молитва представляє драму поета-невольника, який боїться, що його життя, творчий таланти і думи-сльози доведуться даремними, коли Господь не допоможе донести на Україну милі йому вісті та засадити в душу земляків святі слова правди й любові до своєї нації. Тільки непохитна віра в Божу милість залишалася єдиною надією на порятунок Небесним Владикою духовності поета во ім'я любові до своїх побратимів-земляків, щоб не забували його думи та хоч пом'янули б їх молодії покоління «незлим, тихим словом», як свідчив його «Заповіт», написаний на саме Різдво 1845 року, коли поет, будучи тяжко хворим, благав побратимів жити «В сем'ї вольній, новій», і щоб згадували його пожертвування за долю рідного краю і народу. Цікаво зрозуміти духовний зріст Шевченка на основі «Заповіту», в якому на першому плані була та ж незрадлива і життєдайна любов до рідного краю, де бажав собі і могили «Серед степу широкого/ На Вкраїні милій!», але бажав і звільнення своїх побратимів з ярма кріпаччини, за яких молитиметься Богу. Якщо тоді поет закликав народ до боротьби: «Кайдани порвіте/ І Вражою злою кров'ю/ Волю окропіте», за таку позицію «радянська критика прищепила Шевченкові ярлик атея», як відзначала Магдалина Ласло-Куцюк («Творчість Шевченка на тлі його доби», Бухарест, 2002), то на запланні поет-невольник проживав у молитвах, і його єдина надія була тільки на Бога, перед яким людина зовсім немічна: «Донеси ж, мій Боже милий! Або хоч надію/ Пошли в душу... бо нічого,/ Нічого не вдію/ Убогою головою».

Вставна молитва поеми «Лічу в неволі дні і ночі» має наполегливо благальний характер, немічний поет звертається до Господа із трьома проханнями: побачити свій рідний край, а як ні, то хоч донести на землю милої України «сльози» його любові, або засадити в душу своїх земляків надію і спогад про його жертвове життя на землі, що було присвячене

«словами-сльозами» їм, побратимам, бо може: «І долетять коли-небудь/ На Україну... і падуть, / Неначе роси над землею,/ На щире серце молодеє/ Сльозами тихо упадуть! І покиває головою,/ І буде плакати зо мною,/ І, може, Господи, мене/ В своїй молитві пом'яне!»

Найбільше страшить поета-невольника забуття народу, за якого він пожертвувався і якому присвятив всі думи-«зорі» («Невольник»: «Раю мій, покою/ Моя зоре досвітня,/ Єдина думо/ Пречистая!...»), зорі Божественної Правди, Волі і Любові, прославлені поетом у віршах «святим словом», якого благав у Божої Матері: «Пошли мені святеє слово,/ Святої правди голос новий! І слово розумом святим/ І оживи, і просвіти!» («Неофіти», 1857). Благальна молитва-присяга Господеві та рідній землі є унітарна, мов триптих, в якій поет тричі звертається до Небесного Владика: 1. «Дай дожити, подивитись,/ О Боже мій милий!... / донеси.../ Мої сльози, бо я, Боже! Я за неї гину!»; 2. «Донеси ж, мій Боже милий!... хоч надію/ Пошли в душу...»; 3. «І, може, Господи, мене/ В своїй молитві пом'яне!» те «щире серце молодеє» нових поколінь, якщо з Божою допомогою падатимуть «росами» і «сльозами» думи-«зорі» святими словами волі і рівноправ'я, що стояли «на сторожі» і «возвеличували» «Малих отих рабів німих» («Підражаніє 11 псалму», 1859).

Елегія «Лічу в неволі дні і ночі» – автобіографічна, як і багато інших віршів, але структурою вона наближається до поеми, тому що після прологу його переживань до вставної молитви поет включає теж епілог про його готовність не каятись і «мережати» далі «білії листи», як відданий син свого милого краю, гідний поет і борець за правду і волю побратимів та вірний слуга Господній, покликаний талантом прославляти Божу благодать на землі.

Поетична невольницька творчість Шевченка зберігає народний та релігійний стилі, чіткість і простоту мови, але володіє й мистецькою красою рідкісної метафоричності, що визначають високу майстерність і духовність національного поета, який зумів пригорнути своїх земляків істиною Святого Письма, любов'ю до Бога та свого ближнього, любов'ю до рідного краю та українців з усіх-усюд, що жили, живуть і житимуть на землі, як свідчить шевченківське єдине у світі вітання «І мертвим, і живим, і ненародженим землякам моїм в Україні і не

в Україні моє дружнєє посланіє» зі щирим побажанням жити в єдності й любові: «Обніміте ж, брати мої,/ Найменшого брата, –/ Нехай мати усміхнеться,/ Заплакана мати/ .../ Обніміться ж, брати мої,/ Молю вас, благаю!» На релігійну течію «Кобзаря» Тараса Шевченка і його християнську істину у світлі Св. Євангелія звертав увагу митрополит Іларіон (Іван Огієнко), який радив українським священикам, щоб черпали після кожної із літургій слова та науку шевченківського катехизису.



Тарас Шевченко. Форт Кара-Бутак.
Папір, сепія. 21.V 1848 – 15.I 1850



Тарас Шевченко. Крутий берег Аральського моря.
Папір, сепія. VIII 1848 – IX 1849

Із 200-літньої ретроспективи сьогодні всі переконуємося, що Господь вислухав молитви Шевченка і благословив поета повернутися з 10-літньої каторги на Україну (1857) і завершити деякі поетичні проекти до смерті (С. Петербург, 1861; тоді ж скасовується і кріпаччина!), через три місяці бути перепохованим своїми друзями у Каневі на рідній землі, де щорічно українці з усіх-усюд несуть на могилу квіти й щирий поклін та читають вірші на спомин геніального поета світової величини, що став національним символом України, якому письменники, літературознавці та музикознавці складають наукові дослідження монументальної шевченкіани.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ПРО РОМАН «ВОВК З ГУЦУЛЬСЬКОГО КРАЮ»

Автор роману *Lupul din Țara Huțulilor* (Вовк з Гуцульського краю) Мірча Стреїнул народився 2 січня 1910 року, у Великому Кучурові (Сторожинецький район на Північній Буковині), у сім'ї православного священика Гавріли Стреїнула та Олімпії (по батькові Шандру). Навчався у школі в рідному селі, потім у Чернівцях в ліцеї ім. Арона Пумнула, де стає членом Культурного товариства «Стелуца» («Зірочка»), яке мало на меті популяризувати румунську культуру, а також стає редактором ліцейського журналу «Eșoul tinerimii» («Відгук молоді»). З іншими трьома колегами видають єдине число літературного журналу «Caietul celor patru» («Зошит чотирьох»).

Після ліцею поступає до Чернівецького університету ім. короля Карла I, як називався в той час Чернівецький університет ім. Юрія Федьковича, де закінчує 1934 року теологічний факультет.

В 1931 році заснував разом з Юліаном Веспері літературне угруповання «Icoșag» («Іконописець»), яке мало на меті затвердити нові форми мистецтва в літературі Буковини. Група заснувала власне видавництво в 1933 році, а потім журнал (перше число появилось у вересні 1935 року, а останнє в січні 1938 року), яких назвали іменем літературного угруповання, аніматором якого був Мірча Стреїнул.

Був кореспондентом та редактором багатьох румуномовних журналів та газет, як «Аргонавт», «Buna vestire» («Благовіщення») та інших. Написав багато есеїв, віршів та статей, переклав велику кількість творів світової літератури, а також написав романи: *Пригоди панночки Зенобії Магери* (1938), *Іон Алуїон* (1938), *Вовк з Гуцульського краю* (1939), *Життя в лісі* (1939), *Чорний сон* (1941), *Чортова крамниця* (1942), *Сонце сходить серед ночі* (1944) та інші.

Роман *Вовк з гуцульського краю* побачив світ (мабуть, 1939 року) у Видавництві „Imprimeria București”, „Colecția Albastră”. Seria „Scriitorilor Români Contemporani” («Синя колекція». Серія «Сучасних румунських письменників») зі присвятою «Пані Марії К., на болючу згадку вічної фортеці поміж туманами».

Невеликий роман (формату А5, 94 сторінок, написаний приблизно 12 кеглем шрифту Times

Newer Roman) складається з двох частин: *Син гір та Дикість*. В першому розділі, першої частини *Царство поміж туманами* читач подорожує поїздом з Чернівців до Вижниці, паровоз якого подібний на старі жорна, з димарем, мов козацька шапка, насунена на одне вухо, а ще до того захворів на осличий кашель, бо весь час все: «фіу-фіу» та «киг-киги», а про вагони – не варто й говорити, але поїзд, яким би він не був, є поїздом!

Поїзд зупиняється у Вижниці, бо повзти далі в нього немає сил, а до того, що йому шукати туди, далі... куди тільки вози добираються, але навіть і ті не можуть піднятися на вершини гір, які сягають неба, туди ведуть тільки дикі стежки.

«Гуцульська держава існує насправді!» – запевняє автор читача.

Тут, у гуцульських присілках немає ні церкви, ні школи, а вовки топчуть стежки посеред газдівського подвір'я. Далеко від цивілізації та законів живе твердий гуцульський рід, який не боїться нікого, тільки Господа Бога та лісових духів, і ніхто не сміє вмішуватися в їхнє життя та в їхні варварські обичаї, як дикість природи.

Тут, поміж вершинами кам'яних скель, над тими, що провинили, проходять страшні суди, бо діє закон – перелом за перелом, око за око, зуб за зуб... помилювання немає. Грішників вбивають або проганяють з громади, а гуцул, така вже в нього натура, далеко від дому не проживе, він може жити тільки у своїх горах, тому прогнані з їхнього краю гуцули гинуть, мов собаки на чернівецьких бруківках, чи десь в якійсь забутій Богом вижницькій вулиці, бо коли гуцул знає, що більше не може повернутися додому, втрачає бажання жити, туга за рідним краєм їсть його душу, і він перетворюється в тінь і чекає єдиного порятунку – смерті! Опісля його душа вільним птахом повертається до рідних гір, полонин, лісів... Саме тому обличчя покійних гуцулів, які не померли вдома, сяє таємним, щасливим світлом.

У третьому розділі *Чужинець з блідим обличчям* саме такий гуцул-грішник потрапляє до Вончікової печери. Його батьки посватали дівчину з їхнього присілка, але він сплавляв бокори до Чернівців, де закохався у молоду вдову, і більш не повернувся. Зі

стиду наречена покінчила життя самогубством. Тоді старшини села засудили його на смерть, і будь-хто мав право його стратити.

«– Навіть рідні батьки відреклись від мене, – признався Вончікові. – Прокляли мене! Але хіба серцю накажеш?! Пішов я до Чернівців і прожив там два роки, не жалію ні за чим, бо випив повну чашу чарів кохання, бо та жінка кохала мене по-справжньому, і зараз кохає, і я її теж. Але від одного часу така туга за оцими горами обвила моє серце, що більш не міг стерпіти. І так однієї ночі вирішив, що мушу їх побачити, аж би що. Даремно плакала моя любаска, даремно благала та молила мене, щоб не йшов сюди. Вчора ранком я попрощався з нею, і сьогодні, ось, я вже тут! А завтра спущусь вниз, – вирішив чужинець.

– Ні, ні! – крикнув Вончік, якому покійний Фельдфельд часто розповідав про грізні гуцульські закони. – Вони вб'ють тебе, заб'ють камінням на смерть.

– Так, – промовив спокійно чужинець. – Вони вб'ють мене, але я мушу спуститися до них. Я хочу померти тут, у нашому царстві, хочу сконати, дивлячись на гори і ліси, – а після довгої тиші, крізь яку було чути тільки шум дощу, додав: – Хтозна, легію... Може, і не вб'ють.

– Вони вб'ють тебе... – повторив Вончік, оближуючи пересохлі губи. – Вони заб'ють тебе камінням, будуть мучити страшними муками, а опісля кинуть твоє тіло зі скелі у пропасть, не спускайся до них».

І вони вбили його! Прив'язали до стовпа перед цвинтарем і побили камінням. Він навіть ні разу не застогнав, сконав дивлячись на рідні гори.

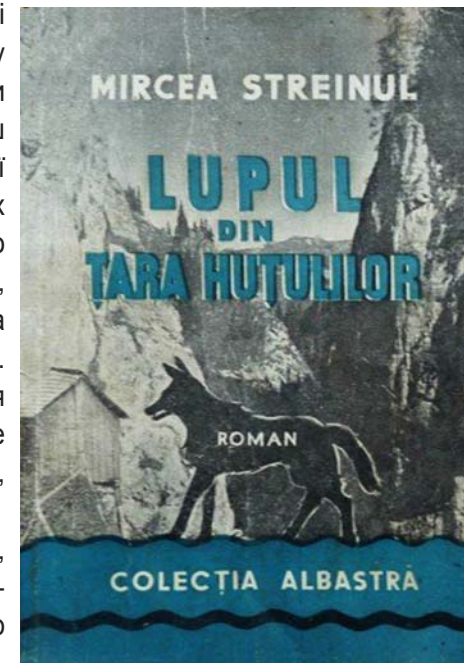
Захований поміж деревами, Вончік бачив, як чужинець помирає:

«Прив'язаний до стовпа, що стояв серед сільського базару, стояв чужинець роздягнений до пояса, весь у ранах. Його пояс із зеленими смугами став червоним від крові, що стікала з побитого тіла. Він стояв, мов закам'янілий, жоден м'яз не здригнувся, але Вончік знав, що він ще не помер, що його очі, покриті легким туманом, ще не наситились дивитися на гори. Раз у

раз котрийсь з гуцулів жбурляв каменем, який кусав з його перемученого ударами та холодом тіла. Небо впало на покрівлі хат, і здавалось, що навіть хмари кровоточать, залишаючи за собою криваві сліди...

«Бодай би хтось закричав!» – подумав Вончік, переляканий смертельною тишею».

Переляканий і вражений побаченим, хлопець чекає вечора і підпалює село.



Мірча Стреїнул. Мал. Раду Берчі

У цьому творі автор не змальовує справжнє життя гуцулів, бо він не реаліст побутописець, а так само, як і Василь Стефаник, – «співець екзистенційної епілепсії», як писала Марія Микицей у статті «Василь Стефаник, який вам і не снився».

Гуцули, як інші люди, не топили своїх дочок, як Гриць Летючий у Стефаниковій новелі *Новина*, не вбивали ні конокрадів, як герої новели *Злодій*, ні не засуджували на смерть своїх односельців, які провинили перед селом та Богом, як це робить гуцульська громада у романі *Вовк з Гуцульського краю*.

Літературознавці стверджують, що основним у художній свідомості В. Стефаника був такий тип образного мислення, як експресіонізм. Проте в багатьох дослідженнях недостатньої уваги приділяється поширеному на початку 20-х років в українському письменстві такому літературному напрямку, як есхатологізм (катастрофізм), головною ідеєю якого є неминучість кари за гріхи світу, що мусять відкупитися кров'ю в день Страшного суду.

Саме таким є і твір *Вовк з гуцульського краю*.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLVI)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

4. Пропагування української літератури румунськими перекладами та оглядами видань інших румунських перекладачів

(Продовження з № 294)

Творчість Лесі Українки, здається, почала появлятися в румунських перекладах уже після Другої світової війни. Перший переклад з її поезії – це вірш *Хвилина розпачу* (*Clipa desnădejdiei*) був надрукований 1956 р. у «Культурному зошиті», виданому Генеральною радою АРЛУС-у з нагоди проведення в Румунії Декади українського мистецтва і літератури (27 серпня – 5 вересня)¹, без вказання перекладача.

Даний вірш належить до циклу Лесі Українки «Невольничі пісні». Написаний 16 вересня 1896 р., він появився через рік (1897 р.) у львівському журналі «Житє і слово» (т. VI). У материкових виданнях творів поетеси 1971 р. (Лесья Українка, *Твори*. Київ, «Молодь», 1971) і 1975 р. (Лесья Українка, *Зібрання творів* у 12 тт. – Київ, «Наукова думка», 1975 р., т. 1, с. 138-139) вірш складається з 5-ти строф, а його румунський переклад – із 6-ти строф. Невказаний румунський перекладач увів між третьою й четвертою строфами неіснуючу у вищезгаданих материкових авторитетних виданнях строфу – цей факт інтригує. Глибоким знавцям творчості Лесі Українки слід би вияснити це, з метою чого наводимо уведену перекладачем строфу:

*Vai celor ce se-ntitulează falnic
Eroi, pentrucă-au stat întemnițați!
Triumful lor e rușinos, e jalnic...
Eroii nu pot fi dulăi legați.
(О горе тим, чия самоназва – величнї
Герої, бо були ув'язненими!
Їхній тріумф – ганебний, жалюгідний...
Герої не можуть бути хортами прив'язаними).*

У взагалі «виструнченій» віршовій структурі оригіналу наявні й певні відхилення: римунвання

– перехресне (ABAB), але в першому й третьому рядках рима жіноча, а в другому й четвертому – чоловіча. Система віршування – силабо-тонічна. Віршовий розмір зазвичай – п'ятистопний ямб², але й інші розміри (у другій строфі ямб – шестистопний, а в третій – семистопний). У другій і третій строфах рядки складаються регулярно (із 13-10-13-10 складів), а у першій строфі їхній склад нерегулярний (11-12-10-10 склади). Це, можливо, завдяки неможливості «вкладення» ідейного змісту в регулярну складову структуру рядків.

Наслідування у перекладі версифікаційної системи оригіналу – бездоганне: римунвання – перехресне (ABAB), а рими – ті ж, що й в оригіналі, в першому й третьому рядках рима жіноча, а в другому й четвертому – чоловіча. На відміну від оригіналу, в перекладі рядки строф складені регулярно – з 11-10-11-10 складів. Теж на відміну від оригіналу, віршовий розмір перекладу у всіх строфах – п'ятистопний ямб, послідовно збережений на початку рядків, по їх посередені використані й пірихії-модулятори словесної «музики», наприклад:

<i>Vai</i> <u> </u> <u> </u> <u> </u> ce-/ lo- ra / ce-n tem-/ -niți se/ nă- su- / ră/ 11 Și- abia/ ză-resc/ lu- mi - / na prin/ ză- brea 10 Cât tem-/ ni- <u> </u> <u> </u> ta / a- cest / lă- caș/ de u- / ră 11 A- cest/ cum-pliț/ bles-tem / nu va / că- dea 10

*(Горе тим, що народилися в темниці
І ледве бачать світло крізь ґрати,
Поки темниця, місцина ненависті,
Це грізне прокляття не впаде!).*

Деякі невідповідності наявні у передачі смислових конструктивів, які, на диво, не «ущерблюють» ідею вірша: «...звкли (...) носить кайдани» у перекладі

– це «ce se pleacă tiraniei» («...що схилиються перед тиранією»); «коли вирвуться на волю, мозолі нагадають, хто вони» це – «Când vor fi slobozi, semnele robiei/ I-or denunța că ei au fost robiți» («Коли стануть вільними, знаки рабства викажуть, що вони були рабами» і т.п.

Ідейний монолог поетеси у перекладі відтворений згідно з оригіналом вірша, а кінцеве «підсумування» Лесі Українки її готовності «втопити, як пише Дмитро Донцов (у статті *Поетка українського рiсорджiменту*), в болоті честь і сумління, «аби лиш упала ся тюремна стіна», в якій скніє нація», перекладено з відтінком надії бажаного нею:

*Vai, piară conștiința și onoare,
Dar temnița noi tot s-o prăbușim
(О горе! Хай гине свідомість і честь,
Але темницю ми все-таки зрушимо).*

У достовірному представленні поезії Лесі Українки румунськомовному читачеві показовими є переклади двомовного письменника Стеліана Ґруї, україніста Бухарестського університету, який перекладав з українських оригіналів, недооцінюючи переклади Сузани Делчу (Lesia Ukrainka, *Lumini vestitoare*, Editura pentru Literatura Universală, București, 1963), маючи на це свої аргументи.

Близьке наслідування оригіналу наявне у перекладі Ґруї вірша Лесі Українки *Гімн* (*Imn*, – «Nebănuitul vers...», 266) із циклу «Сім струн». Римунвання у перекладі – АААА тільки у першій строфі, далі – як в оригіналі – ABAB, рими – теж, як в оригіналі – жіночі. Близька також і віршова будова (в оригіналі – 15-9-14-9-ти складів, а в перекладі – 14-11-11-11 (перша строфа), далі – постійно 14-11-14-11-ти складова будова, що сприяє відтворенню словесної «музики» урочистої інтонації оригіналу.

Достовірність Ґруєвого перекладу, по-друге, показово виявляється в тому, як в ньому представлено Лесю Українку-наслідницю традицій Тараса Шевченка. Перейнятий Лесею Українкою від Тараса Шевченка епітет України *безталанна* (мати) і переданий нею тотожним, але російськомовним епітетом *бездольная* (мати), у перекладі замінено змістовно близьким але нетотожним *măicuța noastră sfântă* (*свѣта наша матуся*). Вживання Ґруєю епітета *свѣта, свѣтий* замість інших українських вживаних чи невживаних епітетів зустрічається й в інших

його перекладах, наприклад, *frasinul sfânt* (*свѣтий ясен* (ясен у «Реве та стогне Дніпр широкий» – без епітета); *Niprul nostru sfânt* (*Свѣтий наш Дніпро*, замість *Дніпро широкий, ревучий*, у вірші «Заповіт»). У четвертому рядку останньої строфи перекладу шевченківський епітет *безталанная* (мати), вживаний Лесею Українкою, переданий двома епітетами, образно неточними: *Măicuța mea și tristă, și săracă* (*Матуся моя – і сумна, і убога*). Чудове образно-метафоричне перефразування Лесею Українкою Шевченкового мотиву думок-«сизокрилих голуб'ят», покликаних поетом летіти в Україну, де вони найдуть «щиру правду, / а ще, може, й славу (в Лесі Українки – може, до «безталанної, милої, коханої мати» хати-України завітає жадана доля) перекладено Ґруєю теж образно-метафоричним змагальним перефразуванням, в якому, на жаль, немає ряду ідейних пунктирів: ідея Лесі Українки «...надія між людьми буде питати, де схована доля незнана» у перекладі – це «*Prin omenirea largă să câștigăm un pite*» («У широкому світі здобудьмо собі славу»); «...доля жадана до рідної хати завітає» – це неточне «*Spre tine, Ucraină, fapatura mea se-nclină*» (= «*Тобі, Україно, істота моя кланяється*») і т.п.

Інший зразковий приклад тлумачних потенцій Стеліана Ґруї – це його переклад шедевра Лесі Українки *Contra spem spero* (лат. – *Без надії сподіваюсь*), що охоплює 7 перекладних строф, а не 9, як його подано зараз в інтернетних джерелах. Написаний 2 травня 1890 р., віршувийшов до київського видання (1893 р.) збірки «На крилах пісень», якого Лесья Українка скоротила на дві строфи, але які саме – не відомо. Неперекладанням сьомої й восьмої строф інтернетного тексту відчутно сприймаються «скорочення» вичислених поетесою добавлень-градацій контрастних заперечень й стверджувальних («*Я не дам своєму серденьку спати, / Хоч кругом буде тьма та нудьга, / Хоч я буду сама почувати, / Що на груди вже смерть наляга, // Смерть наляже на груди важенько, / Сніг застеле сувора імла, / Але дуже заб'ється серденько, – / Може, лютюю смерть подола*»), якими Лесья Українка виражає пристрасне заперечення перешкод на шляху до справжнього повноцінного життя, заперечення, підсумовано виражені в останній строфі як власне життєве кредо – всупереч хворобі й нещастям обов'язково рухатися вперед:

(Продовження на 24 с.)

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLVI)

(Продовження з 23 с.)

Так, я буду крізь сльози сміятись,
Серед лиха співати пісні,
Без надії таки сподіватись,
Жити буду! Гетьте, думи сумні!

Це кредо в перекладі Ґруї («*Nebănuitul vers...*», 267) бездоганно відтворено, за виїмкою заміни ствердження «...крізь сльози сміятись» бажано синонімічним, але неточним і неантетицистичним «...*răs de mare cutezanță*» (= «...сміх великої сміливості/відважності») та за виїмкою «затушованої» антитези перших двох рядків останньої строфи оригіналу:

Da, vreau un răs de mare cutezanță!
Urgiile la cântec mă îndeamnă,
Eu vreau să sper când nu mai e speranță,
Vreau să trăiesc! Înălțuri, nori de toamnă!
(Так, я прагну сміливості великої!
До співу спонукують стани безпорадні,
Хочу надіятись, коли вже немає надії,
Хочу жити! Гетьте, хмари осінні!).

Переклад Ґруї достовірно наслідує строфічну будову оригіналу з перехресним римуванням АВАВ (за виїмкою першої строфи, в якій всі чотири рядки закінчуються на румунський голосний [ă], перехресний відтінок римування набувається тим, що в першому й третьому рядках цьому звукові передують група звуків [–ánț(ă)], а в другому й четвертому [–ámн(ă)]. Рими перекладу, згідно з оригіналом, – жіночі, наголос стоїть на другому складі від від кінця рядка, як це вказано в теоретичних статтях³. Дивно, що в інших інтернетних статтях на цю тему рими даного вірша вважаються чоловічими⁴.

Румунський перекладач прагне якомога ближче наслідувати систему віршування (віршовий розмір) оригіналу. В інтернетних матеріалах наявні розходження і стосовно цього питання: в одних твердиться, що вірш *Contra spem spero* побудований 5-ти стопним хореем⁵, а в інших – тристопним анапестом⁶.

З метою звернення достовірного наслідування в румунському перекладі віршового розміру й словесної «музики» оригіналу зацитуємо першу строфу вірша,

побудованого з перехресних першого й третього 10-ти складових рядків і другого й четвертого з 9-ти складових рядків тристопним трискладовим анапестом (з наголосом на третьому складі стопи):

У У _ _ / У У _ _ / У У _ _ / У
Геть – те, ду- /-ми, ви, хма- /ри о сін- /-ні
Тож те-пе- /- ра вес- на / зо- ло- та/
Чи то так/ у жа- лю /в го-ло-сін-/-ні
Про- ми- нуть/ мо- ло- ді- /-ї лі-та.

Настільки «виструнчений» поетичний дискурс оригіналу в певній мірі переданий у перекладі Стеліана Ґруї, строфи якого побудовані з 11-ти складових рядків (перша), з 10-ти складових й одного 9-ти складового рядка (друга строфа) чи з перехресних 10-ти складових і 11-ти складових рядків (третья строфа) і т. п. Система віршування у перекладі не повністю збережена: в першій строфі рима жіноча, в другій – чоловіча, а в третій у першому й третьому рядках рима чоловіча, а в другому й четвертому – жіноча. Невідповідності оригіналові наявні й у віршовій будові, в якій наголоси розташовані згідно з румунським мовленням, завдяки чому перший рядок не починається анапестом, як в оригіналі, а – трискладовим амбрахієм, далі слідує двоскладові хореїчні стопи; другий рядок теж починається трискладовим анапестом, далі слідує: двоскладова хореїчна стопа, двоскладова стопа-хорей і дві двоскладові стопи-хорей; третій рядок починається трискладовою стопою-дактилем, за якою слідує двоскладова стопа-хорей, двоскладова стопа-пірихій, дві складові стопи-хорей; четвертий рядок починається трискладовою стопою-амбрахієм, далі слідує: двоскладова стопа-пірихій, двоскладова стопа-хорей, двоскладова стопа-пірихій, останній рядок закінчується, як і всі три попередні, – хореем. Як видно з нижчеподаної схеми, Ґруя використовує пірихії-модулятори словесної «музики», а жіночими римами та хореїчними закінченнями всіх чотирьох рядків помітно наближається до «звучання» оригіналу:

У _ _ У / _ _ У / _ _ У / _ _ У / _ _ У
În lă- turi / gân- duri / neg- re / nori de / toam- nă

У У
A fa- ră- i / doa- ră / pri- vă- / va- ră / pli- nă
_ _ У У / _ _ У / У У / _ _ У / _ _ У
Cât să ne / fi- e / nu- mai / ja- lea / doam- nă
У _ _ У / У У / _ _ У / У У / /
Și bo- ce- / tul cu / i- zul / greu de / ti- nă

(Гетьте, думи-чорні хмари осінні,
То ж надворі – у розпалі весна,
Доки над нами пануватимуть
Голосіння, як затхла груди).

Відрадною є спроба Ґруї метафорично відтворити визначальний мотив вірша, яким він входить у поетичне сприйняття тогочасного царського середовища метафорою *темної ночі*, коли, як відзначав Дмитро Донцов, «люди не розуміли «красу змагання, хоч і без надії, коли ще не могли вірити *contra spem* (...), (й) цілим своїм серцем (...) прагнули повороту (до)(...) часів, коли в напруженій борні великих пристрастей гартувалися міцні душі...», й поетеса намагалася «в довгу, темную нічку невидну/ Не (стулити) ні на хвилику очей,/ Все (шукати) зірку провідну,/ Ясну владарку темних ночей».

За виїмкою кількох образних недоробків, життєве кредо Лесі Українки Ґруя переклав достовірно:

Apoi în noaptea tulbure și rece,
Întruna eu voi ține ochii treji
Și vâzul meu spre zare s-o petrece
La steaua mea din marele vârtej.
(Потім у ніч похмуру і холодну
Я безупинно очі триматиму пильними,
І зір свій до обрію вестиму
До зорі моєї між вирами великими).

Не зашкодило було б хоча і стисле пояснення загальновідомого в українському літературознавстві метафоричного комплексу *темної ночі*, зовсім невідомого румунським читачам.

При паралельному читанні оригіналу вірша і його румунського перекладу кидається у вічі не настільки зірка контрастності заперечень і стверджувальних виразами передає ідею сподіватися навіть і тоді, коли надії немає. У першій строфі, наприклад, зіркість метафоричної антитечності «ущерблена» заміною

проминання *молодих літ* «в жалю, в голосінні» – «пануванням голосіння й затхлої груди» (?!); в другій строфі перекладу поетеса не хоче «крізь сльози сміятись», а – «сонорно сміятись» («*să râd sonor*»), і не співати пісні «серед лиха», а – «співати вільно» («...*liber vreau să cânt*»), і не хоче «Без надії таки сподіватись», а – «щоб надія збуджувала б в ній трепет» («*Speranța să-mi aducă doar fior*»); у четвертій строфі опущено мотив «квіти зійдуть» з-під розталої льодової кори, а настання «веселої весни» замінено синонімічно близьким але художньо неточним виразом – «*Doar primăvara o să am în față*» («Я тільки весну матиму перед собою»); у п'ятій строфі антитечну зіркість «затушовують» не зовсім контрастні епітети – *важка, страшна вага і веселі пісні*: образ *вага* опущений, камінь не *важкий*, а – *круглий* (*pietrot rotund*), а пісня не *весела*, а – *глибокодумне кредо* («...*crezul profund*») і т. п. Для читачів, які не знають української мови, даний переклад Стеліана Ґруї, як і попередній (Гімн), звучать плавно і приємно.

Інші переклади з творчості Лесі Українки, окрім вищезгадуваних Сузани Делчу, наскільки відомо, в Румунії не появились, хоч уже давно їх було потрібно. Зацікавленим нею румунським читачам подано в *Wikipedia, enciclopedia literară* сумарні інформації про біографію письменниці, її батьків, дитинство, молодість, зрілість й останні роки життя.

(Далі буде)

Примітки

1 Lesia Ukrainka, *Clipa desnădejdiei*, Decada Literaturii și Artei Ucrainene (27 august – 5 septembrie 1956), «Caiet cultural», Consiliul General A.R.L.U.S., București, 1956, p. 14.

2 Див.: Борис Бунчук, *П'ятистопний ямб у творчості Лесі Українки 80-х – 90-х років*// Біблія і культура: Збірник наукових статей. Вип. 7. – Чернівці: Рута, 2005. – С.44-50.

3 Основи віршування (версифікація) // (http://www.ridnamova.kiev.ua/html_lit/1.2_lit.html).

4 <https://org.ua/analiz-virsha-lesi-ukrayinky-contra-spem-spero>.

5 <https://onlyart.org.ua/analiz-virsha-lesi-ukrayinky-contra-spem-spero>.

6 <http://ukrclassic.com.ua/katalog/u/ukrajinka-lesya/3391-analiz-contra-spem-spero-ukrajinka>.

Михайло МИХАЙЛЮК

ТВОРЧЕ ДОВГОЛІТТЯ

Михайлові Волощуку – 85

З давен кажуть, що людина повинна залишити за собою слід на землі і в пам'яті своїх ближніх: посадити дерево, збудувати дім, виростити дітей, а то й спромогтися на духовні надбання – писане слово, витвори пензля, пісню. А це засвідчує, що вона не прожила марно, що про неї згадуватимуть наступні покоління добрим словом.

Буковинське українське село Негостина дало багато славетних імен – від народних мудреців на кшталт простого селянина Григорчука-Маника, котрий знав напам'ять «Кобзар» Тараса Шевченка, до просвітителів, котрі несли в народ світло книги, до відданих вчителів, письменників, фольклористів, диригентів, театральних режисерів, акторів самодіяльного театру.

А в галереї цих імен на чільному місці стоїть ім'я Михайла Волощука – поета, маляра, талановитого актора, композитора, якому 12 січня виповнилось 85 літ і якому присвячуються ці рядки.

Знаю негостинського ювіляра давно, ще з часів мого навчання в Серетському українському ліцеї. Тоді я читав його вірші на сторінках газети «Новий вік», бачив його гру на сцені у провідних ролях у класичних українських п'єсах, читав про нього в єдиній на той час українській газеті; бо якщо перегорнути колекцію «Нового віку» 50-60-х років минулого сторіччя, то в одному з чисел часопису можна прочитати репортаж під назвою «Наш Ганько». А «Наш Ганько» – це був молодий Михайло Волощук, тоді «зірка» негостинського самодіяльного театрального колективу, яким керував незабутній учитель і просвітитель Дмитро Аріч, а згодом його талановитий учень Дмитро Куява. (Див. про це книжку Миколи Майданюка «Негостинські спогади».)

Тоді я не міг собі уявити, що стану українським журналістом і письменником, редагуватиму поетичні

збірки Михайла Волощука, зокрема ювілейні – до його 75-річчя, 80-річчя, а тепер готую збірку до його 85-річчя.

Пишучи передмову до однієї з попередніх збірок ювіляра, я вивів у заголовок до неї рядок з його вірша: «В червоному пульсі совісті і правди», рядок, суть якого конденсує життя і творчість Михайла Волощука особливо тепер, коли він досяг свого творчого довголіття (народився 12 січня 1934 року), ставши чи не найрепрезентативнішою постаттю рідної Негостини, продовжуючи нарощувати духовні надбання видатних попередників, таких, як Іван Абрам'юк, Дмитро Аріч, Василь Клим, Павло Шовкалюк, маючи таких друзів-соратників, як Іван Кідешук і Євсебій Фрасинюк.

У свої поважні літа Михайло Волощук вельми активний у поетичній творчості, він багато малює, складає музику до власних віршів (має цілий пісенник, який чекає побачити світ), розвозить велосипедом часописи і журнали негостинським читачам. Тоді як чоловіки його віку і навіть молодші ходять з палицею і жаліються на всілякі недуги, Михайло Волощук осідлає «колесо», і, дивись, майне

до Серету, наприклад, у вівторок, ярмарковий день, коли на пляцу зустрічаються (це вже стало традицією) наш ювіляр з Віциком Сердинчуком, Євсебієм Фрасинюком, до яких часто примикають інші негостинці, а ще аптекар Юра Пережук.

Отже, маю честь готувати до друку третю ювілейну поетичну збірку Михайла Волощука, яка матиме заголовок «Душі моєї оберіг» (це рядок з одного його вірша). До книжки входять вірші, написані і друковані, особливо у «Нашому голосі», за приблизно останні десять літ.

Слід підкреслити, що і в новій збірці поет, так би мовити, рівний собі, вірний своїй тематиці, своєму стилю. Це поезія медитативна і ностальгічна.



Звертаючись до своєї совісті, до людей, насамперед односельчан, поет зважує – запитаннями і відповідями – прожите і зроблене, бо «в серці догорають літа», вони «летять без вороття». «Хто я, ріка, чи острівець?» – запитує себе поет. Метафорично – людина острівець у ріці часу.

У всіх своїх збірках, звертаючись до текучості часу, Михайло Волощук бере за душевний оберіг рідне село Негостину – «село єдине в світі», «незгасний вогник у житейській млі», «село вічне і святе», яке оберігає його «від блуду». Перед рідним селом, перед його людьми, він сповідається у хвилини радості і душевного спокою, зневіри і вагань, плаче надію, що не провинився, що залишить за собою красні сліди. Крім того, поет і пейзажний лірик, він зливається з природою Негостини – з її садами, квітами, потоками, прислуховується до їх таємничої мови, вони допомагають вивисуватися над буден-

щиною. Пейзажні вірші – задушевні, милозвучні і сентиментальні.

У ряді віршів Михайло Волощук звертається до образу матері, ідеалізованого яку народній пісенності, яка чекає з далеких доріг свого сина, чи коли її вже не стало, він снить матір: «Постій, моя мамо, зі сну не зникай, / постій, як колись біля мене...»

Поет звертається і до Бога як найвищої справедливості. Людина повинна усвідомити, що деś існує всевидюче око Творця, тому вона, людина, має пильно виважувати свої кроки на землі, зокрема молитвою: «Любіть, люди, Бога / й моліться щоднини, / Бо тільки молитва звільнить Вас від тьми.»

З висоти своїх літ Михайло Волощук сповідається людям: «Я вам належу, вам усім./ Не свій я вже, і ви це знайте./ Я з піснею зайшов у кожній дім, / Прийміть, любіть її, вітайте» / «Я вам належу.»

На многая і благі літа, Шановний Ювіляре!

Михайло ВОЛОЩУК

Мамин хрест

Зігнувся каштан над маминим хрестом
І клониться йому немов цареві,
Під ним спить мати віковичним сном,
І я клонюся їй, як королеві.

Вона вже тут – це царство вже її,
Ніхто вже її спокій не порушить,
Хіба подеколи лиш смуток мій
Трепетним словом сон її нарушить.

Моя вишня

Вже похилився бабин сад,
Всихають яблуні і груші,
Мов знищив його жар чи град,
Чи це зробили мертві душі?

Все обгоріло, все пройшло,
На серці смуток угніздився,
Мов вдарив хтось ножом в чоло,
Щоб світ скоріше закінчився.

Дивлюсь кругом на все сухе:
Вже все дійшло до кінця-краю,
Лиш моя вишня ще цвіте...
Допоки? Сам себе питаю...

Воскреснуть треба

Воскреснуть треба з мертвих снів,
Вже час до правди прихилитись,
Треба дійти до тих верхів,
Де можна вільно проявитись.

Воскреснуть треба для добра,
Щоб серце й дух не відчували
Червоний біль від нагая,
В чужім грісі щоб не пропали.

Я свою душу

Я свою душу в тьму не посилаю,
Не хочу, щоб зів'яла у тривогах,
Не хочу щоби вийшла з мого плаю
І щоб страждала на чужих дорогах.

Вона моя, як материнські груди,
З яких я ссав, щоб потім міг писати,
Щоб в моїх віршах не вмирали люди,
А щоб могли із мертвих воскресати.

Намок мій дух

Намок мій дух – дощі танцюють,
І морок врізавсь у сади,
Але мої вірші крокують
В те царство, де немає тьми.

Лариса-Михаєла ТРАЙСТА**Енеску п'є ніч**

Замовкла скрипка,
Енеску п'є ніч,
І не п'яніє,
П'є зорі,
І не п'яніє...

Тільки срібноокий місяць
Пестить
Хворі від кохання
Струни...

По Каля Вікторієй
Ревуть божевільні
Мерседеси...

Здригається темрява,
Зорі пестять каштани,
Енеску п'є ніч,
І не п'яніє...

Бухарестський ранок

Обережно і тихо,
Злодійкувато
Наступає ранок
Бухарестський...

Регочуть трамваї,
Ревуть мотоцикли,
Перев'язують рани
П'яних бульварів
Промені сонця...

Гасне під вітром
Каштанів
Зелений вогонь,
І цвіту вишневого дим...

Обережно і тихо,
Злодійкувато
Наступає ранок
Бухарестський...

Збожеволіли слова!

Дивись,
Збожеволіли слова!
Мов навіжені,
Мчать крізь катакомби
Пораненої душі,
В якій
Поховано сяйво

Місячних ночей –
Колір смерті моєї,
І твоє мовчання...

Дивись,
Збожеволіли слова!
Повірили в твоє
Мовчазне мовчання...

* * *

Білокрилі чайки
Розчісують скуйовджене повітря...

Заспаній Димбовіці
Приснились водоспади...

На сірій бруківці
Бездомна бабуся
Посміхається беззубо,
Брудно і сумно...

Втомлені ліхтарі
Підлещуються до сонця...

А сонце
Втопилось у хмарах
Рябих і мовчазних...

Скрипка в метро

Зима.
Бухарест.
Скрипка в метро.
Брудна Димбовіца,
Безводна, осиротіла
Чекає весни,
А, може, і ні...



А ви, мадмуазель,
Ви хто,
І чому у вас
Заплакані очі?

Ах, я тільки
Лариса –
Закохана у Бухарест
Дівчина.

Зима.
Бухарест.
Скрипка в метро.
Брудна Димбовіца...

Коли півні кострюбаті

Коли півні,
Кострюбаті,
Кукурікали на зорі,
Дідусь розв'язував
Торбу ночі
І випускав ранок...

Іди гуляй, легію,
Бо мине твоє ранкування,
Як минула
Моя молодість!

І ранок,
Росяний, кучерявий,
Кидався напролом
Уперед,
Мов навіжений...
А потім тону
У світлі полудня...

Весни сльоза зелена

Зеленувато, невесело,
Спокійно і мовчазно
Сяє
У твоїх очах
Весни сльоза зелена.

Позеленів куточок
Неба,
І сонце розквітло
Зеленими промінцями...

Погляд твоїх очей –
Наче зустріч
З першим дзеркалом...

Весни сльоза зелена
У твоїх очах...

Літературний календар „Нашого голосу“**СІЧЕНЬ****1 січня**

• 77 років від дня народження Федора Сопка (1942) викладача, продуктивного дописувача українських публікацій Румунії, колишнього редактора часопису «Курієрул українян».

• 72 роки від дня народження Євсебія Фрасенюка (1947), письменника, публіциста, викладача та культурного діяча.

11 січня

• 83 роки від дня народження Івана Робчука (1936), українського публіциста, лінгвіста, професора та культурного діяча.

12 січня

• 85 років від дня народження Михайла Волощука (1934), поета художника, викладача та культурного діяча.

13 січня

• 83 років від дня народження Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

17 січня

• 70 років від дня народження Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, викладача та культурного діяча.

20 січня

• 118 років від дня народження Дениса Онищука (1901-2019), українського письменника, перекладача, викладача, педагога та культурного діяча.

**Микола КУРИЛЮК****Майже півстоліття! або «Ой у саду-винограду»****Дорога редакціє!
Шановний пане професоре Іване Ребошарка!**

У моїм босім дитинстві я ходив колядувати з однокласником Дмитром Костинюком і з сусідом Аурелом Костинюком. Пригадую, як за місяць до Святвечора ми проводили репетиції то в одного вдома, то в іншого, а моя мама Катерина Курелюк нас «екзаменувала» і навчала, де і яку колядку ми мали колядувати.

У нашому репертуарі була і колядка господареві, в яку ми вставляли ім'я того, кому колядували. Але відтоді минуло багато часу, я вже довгі роки не колядував і багато слів забув. А ще десь у '88 році мій хрещеник Микола Дрішку попросив мене написати йому текст колядки господареві, з якої пам'ятав лише: «три свічці сукав» і ще кілька слів – стільки він пам'ятав.

Тут я нагадав про книгу «Ой у саду-винограду», яку видав пан професор Іван Ребошарка 1971 року (звичайно, я маю кілька цих збірок, а в одному екземплярі – десятки і десятки поміток, написів, вирізок із румунських та українських газет і журналів,

які ще пан Юрія Ракоча приклеїв у книжечці. Розуміється, я почав листати цю книгу (читав її багато разів), а тепер знову мав нагоду пригадати забуті колядки. Деякі колядки мають кілька варіантів. Цікаво, що колядки українців із різних повітів Румунії такі самі.

Здається мені, що пан професор з різних причин не міг опублікувати всі зібрані колядки. А ще дуже болить мене серце, що у збірці нема жодної колядки з Марицеї. У ті часи, коли Ви, пане професоре, збирали колядки у громаді комуни Дарманешти, ще жили люди, які народилися перед 1900 роком. Шкода, що не можна було надрукувати надзвичайну колядку «Навкруг ліса зелена трава», мабуть, через її приспів.

Шановний пане професоре Іване Ребошарка, Вашу збірку колядок треба негайно перевидати, адже від її появи минуло майже 50 років! Адже у кількох людей вона ще є? Її можна було б і доповнити. Що скажете на це, пане професоре? Гадаю, це треба негайно зробити. І СУР напевно фінансово підтримає її перевидання, і є ще кому над нею працювати. Зробіть, пане професоре, все, що Ви зможете!

Роман КОБЗА

ЯРМУЛКА

(Новела)

(Продовження з № 294)

VII. «Я вже йду... я вже йду до вас»

Ми сиділи обабіч маленького столика. Кава в порцелянових горнятках парувала, заповнюючи чарівним ароматом усю вітальню.

– Будь-ласка, розкажіть усе, що Ви знаєте про Аврума Райнера. Мого діда також звали Аврумом і він колись мешкав у передмісті Чернівців.

– Власне, я вже усе й розповів з того, що знав від батьків.

– І все ж, може, пригадаєте ще якісь деталі.

– Ні, на превеликий жаль... хоча, – сказав я дещо сумніваючись, – Аврум Райнер наснився мені цієї ночі.

– Он як! Прошу, розповідайте... – майже благаючи мовила пані Райляну.

– Не буду оповідати увесь сон, але скажу одне, що видається мені доречним: Аврум Райнер зустрів останню мить свого життя з виразом обличчя людини, сповненої чистої, світлої Божої благодаті. Хоча, звісно, це був лише мій сон...

– Ні-ні! Це так символічно, – поспіхом втрутилася пані Райляну, – незнайома людина наснилася Вам саме у такому образі. Батько розповідав про мого діда як про дуже побожну людину і відданого сім'янина.

– Якщо деталі мого сну для Вас є важливими, то я розповім про ще один епізод. Перед стратою Аврум споглядав на небеса і шептав: «Я вже йду... я вже йду до вас...»

В схвильованих очах пані Райляну проступили сльози. Вона дивилася повз мене і все повторювала: «Це незбагненно... це був мій дід... це незбагненно...»

Щоб змінити напрямок бесіди, я ввічливо запитав:

– Чи могли б Ви розповісти про Вашого батька та його спогади, пов'язані з моїм селом?

– Пригостіться кавою, бо прохолодною вона не так смакує, – пані Райляну відійшла трохи від хвилювань і розпочала свою розповідь: – Батько мало згадував про село, оскільки навчався у Чернівцях і проживав у дідової сестри, яка мешкала недалеко гімназії. По закінченні гімназії, дід

відправив його на навчання до Відня. А вже потім, батько навчався у технічному університеті в Цюріху. Він був у захваті від феномену електроенергії. Іншим його захопленням були технології виробництва і художньої обробки кольорового скла. Усі ці вироби, які Ви бачите, це оригінальні роботи у стилі Galle, виконані відомими французькими майстрами.

– Так, мені відомі такі вироби, – відреагував я, – ми з дружиною навіть придбали дещо з кольорового скла Galle у салонах на вулиці Шеларь.

– Ми дещо відійшли від того, про що я хотіла Вам розповісти, – зауважила пані Райляну і продовжила: – В той фатальний день батько саме приїхав з Бухаресту, щоб врешті умовити діда переїхати до столиці, де батько жив уже понад три роки і займав посаду інженера. Батько поїхав, бо совіти вже покинули Буковину. Єврейські погроми вже кілька років тривали по усій Румунії. Проте, мого батька, з огляду на його унікальну професію інженера гідротехнічних споруд, репресивні органи не чіпали. Він, в числі не багатьох інших високоосвічених євреїв, був офіційно визнаний «потрібним для національної економіки».

Ще одним важливим аргументом для спонукання діда до переїзду в Бухарест мала бути звістка про заручення моїх батьків. Я ж народилася наступного 1942 року.

Добре пам'ятаю усі деталі його розповіді про той день. Діставшись трамваєм до Рогатки (околиця Чернівців), батько хотів найняти фіакр, щоб поїхати в село. Раптом він почув знайомий голос: «Деві, добридень». Це був чагорський селянин, який повертався з млину на возі, завантаженому мішками. «Добридень і тобі. Чи не візьмеш до села, бо ніяк не знайду фіакра».

У мене похололо в грудях – це просто якась суцільна містика!

– Цей селянин – продовжила пані Райляну – практично врятував життя моєму батькові. Він розповів про те, що вранці цього ж дня, жандарми розстріляли Аврума. Батько поривався їхати в село, але селянин переконав його, що живим він може зробити більше для збереження пам'яті про батька, аніж бути закопаним поруч з ним на цвинтарі для тварин. Більше того, селянин погодився допомогти моєму батькові таємно відкопати труп Аврума

і вивезти до Чернівців, щоб віддати землі на єврейському цвинтарі.

Я слухав пані Райляну, а в моїй уяві паралельно рухалися кадри з мого сну, коли дід від'їжджав до млину.

– Скажіть, будь-ласка, а чи не пам'ятаєте Ви як звали того селянина?

– Аякже, добре пам'ятаю, бо батько завжди з особливою теплою згадував цього селянина і його батька, бо саме вони, тоді вночі

– То ж як його звали? – урвався мій терпець.

– Його звали Дінчик.

Я зірвався з місця і збуджено вигукнув:

– Це був мій дід!

Пані Райляну ошелешено глянула на мене, різко встала з крісла, підійшла і по-материнськи обійняла. Зронені з наших очей сльози все набігали одна на одну, змішувалися і прилипали до наших притулених облич. «Це неймовірно! Це неймовірно!» – раз у раз повторювала пані Райляну.

– Ви! Ви навіть не уявляєте! Я плачу і радію водночас. Мої сльози – це вияв моєї невимовної радості. Ви – онук людини, котра врятувала життя моєму батькові.

– Зачекайте хвилику! – поспіхом сказала пані Райляну і, підійшовши до каміну, натиснула збоку на одну з керамічних плиток. В бічній стороні каміну автоматично відчинилися дверцята невеличкого сейфу.

– Ось це для Вас, дорогий мій пане Романе, – дещо урочисто сказала пані Райляну і подала мені інкрустовану дерев'яну скриньку.

– Батько заповів цю родинну реліквію моїм нащадкам – продовжувала вона схвильованим голосом – Але, Бог не обдарував мене щастям мати дітей. Та й близьких родичів у мене немає. По віку Ви могли б бути моїм молодшим братом. Отож, прошу Вас, як брата, – не відмовтеся, прийміть цю нашу родинну пам'ятку.

– Дякую, пані Райляну, але... що це?

– А Ви відкрийте і побачите.

Взявши в руки скриньку я обережно поклав її на стіл і відкрив. В скриньці лежала стара чорна ярмулка. Мені стало моторошно, відчував, що ціпенію.

– Це ярмулка Аврума, – притишено мовила пані Райляну. – Коли там, на цвинтарі для тварин, відкопували небіжчика, ваш дід побачив цю ярмулку поруч з головою Аврума і передав моєму батькові: «Візьми, Деві, і збережи, бо це єдиний справді невідлучний і вірний друг твого батька. Це знак святої пам'яті».

VIII. Терпіння – один з дев'яти плодів Святого Духа

Додому повернувся цілковито приголомшеним, ніби пройшов випробування у магічних ритуальних таїнствах середньовічної містерії. Рухався, немов сомнамбула, який побував у небезпечних мандрах по гостроверхих покрівлях.

Це просто якась незбагненна містика! Це якийсь неймовірний збіг обставин у подвійному вимірі, де пов'язалися в одне чудернацьке сплетіння реальні події і моє безконтрольне сновидіння.

Психічне потрясіння та буревій полярних емоцій розтрощували здатність мого розуму дати більш-менш раціональне пояснення. Чимраз глибше відчував утаємничений вплив якихось незвіданих сил. Цікаво, до якого ж рівня може дійти людина у пізнанні надприродного світу?

Зайшов до вітальні зі скринькою в руках і не знав що робити далі?

Сів до столу. Вийняв зі скриньки стару ярмулку, розправив її, тримаю в руках і розглядаю цей, здавалося б, дуже простий кравецький виріб.

Ну що в ній такого надзвичайного?

«Скажи ж бо, ярмулко, в чому твоя духовна місія?»

Може, в тому, щоб носії твої завжди відчували духовний зв'язок з Всевишнім, завжди пам'ятали, що Він є над ними і цінували Його мудрість вище власної голови?

Може, ще й в тому, щоб носії твої не забували духовні корені та ім'я свого роду?

«Скажи ж бо, ярмулко, в чому твоє життєве призначення?»

Може, в тому, щоб бути завжди і всюди разом з євреєм, де б він не був?

Може, ще й в тому, щоб разом з ним ділити радість і печаль, щастя і горе, достаток і злидні, почесні і кривди, злети і падіння, страждання і вітху?

«Скажи ж бо, ярмулко, в чому твоя магічна сила?»

Може, в тому, щоб захистити знедоленого і утішити нещасного, приземлювати пихатого і підносити мудрого, напоумляти неправедного і освятати блаженного?

Може, ще й в тому, щоб не дати йому згинуту у цьому недосконалому світі?

Ой, ярмулко, ярмулко... яких ще випробувань тобі не приходилося зазнавати?

Споглядаю на прострелену вицвілу ярмулку: хоча й довелося їй колись впасти додолу разом з невинною головою, все ж вона жива, ось тут, переді мною, у сьайві вранішнього сонячного проміння, як знамення Життя, як ниточка зв'язку між Небом і Землею. Таїнство її невмирущості у тому, що вона житиме, допоки живе її народ.

Іван РЕБОШАПКА

3 університетських і позауніверситетських буднів

Залік з румунської літератури ...на саме Різдво Христове

В 1960-х роках і ще згодом, поки внаслідок концерту колядок, даного хором Бухарестського університету передріздвяного вечора в студентському гуртожитку номер 303, у бувшій королівській конюшні, що на лівому березі річки Дімбовіца, і продовжуваного по набережній Дімбовіци в напрямку до площі Єдності (Piața Unirii), а далі до Романської площі (Piața Romană), під час чого до університетських хористів приєднувалося чимраз більше бухарестців-цінителів цих обрядових пісень, а коли «верховному парткомуністичному керівництву» було повідомлено, що саме діється на Романській площі, то «найулюбленіший син народу» вирішив негайно навести порядок і наказав на Різдвяне й Новорічне свята давати студентам зимові канікули, щоб вони не могли справляти подібні концерти-заколоти.

Оприлюднене в цьому спогаді стосується 1960-61 рр., коли перший університетський семестр тривав від 1 жовтня до лютого наступного року. Для святкування Різдва студентські заняття не переривались, тільки для Нового року, який студенти зустрічали урочисто організованими «столами» (і не без випивок) у факультетському клубі, за участю деяких викладачів-наглядачів.

На першому навчальному курсі лекції з румунської літератури викладав нам Міхаїл Кручану (Mihail Ciuceanu), прізвище якого не можна ототожнювати із українським прикметником-означенням *крутий*, хіба що з українським діалектним *крутáрь*, як, сподіваємось, читачі пересвідчатся згодом.

Лекції Міхаїла Кручану з класичної румунської літератури, на відміну від знаменитих лекцій із все-світньої літератури академіка Тудора Віану, були через міру заполітизованими, майже після кожної ідеї літтвору обов'язково слідували політичні «бла-бла» типу «робітничий клас», «експлуатація», «підневільне життя», «безправ'я» і т.п. Вершиною цих вульгарно-соціологічних «підливок» виявилось сповіщення нам на лекції того факту, що він (Кручану) – це «перший

румунський критик, який по-марксистському оцінив казку класика румунської літератури Іона Крянґе... «Коза і троє козенят»: казковий Вовк – це куркуль-глитай, Коза – убога вдова, Козенята – бідні її сироти без батька. Заполітизованість лекцій, думали студенти, була спричинена, мабуть, опортунізмом викладача, який заявляв, що в нього, крім лекцій, є й інші повинності, «вищого порядку», державного. Ясна річ, лекції Міхаїла Кручану не були цікавими, а до того й дуже нудними, сповненими опортуністичної штучності, бо ніхто не вірив у його політичні «підливки», і мало хто із студентів відгукував їх. Смішно було бачити низенького, худорлявенького викладача в окулярах з високими діоптріями, який сидів у великому майже порожньому амфітеатрі за кафедрою на занадто високому для нього стільці, похитуючи, наче хлопчик, звисаючими ногами, і запрошував нас сідати за парти ближче до нього. Ми ж із посеред амфіатру торкали сидінням й далі осідалися на свої місця, а він, мабуть, недобачучи нас, задоволено відзивався: «Так, так».

У першому семестрі з румунської літератури ми здавали тільки залік, і то – ще до закінчення занять, перед екзаменаційною сесією. Мені як відповідальному групи (як і всім іншим відповідальним решти студентських груп був даний з деканату журнал для відмічання присутності й відсутності колег на заняттях, бо тодішній регламент дозволяв студентам бракувати протягом семестра лише 12 годин, тобто 6 пар, за більше пропусків слідували різні покарання, а то й виключення з факультету) випало й інше завдання – домовитися з викладачем про дату здачі заліку. Настало 23 грудня. Викладач питає мене, коли б він міг провести залік. Я відповідаю: «Таки сьогодні». Він: «А, може, в інший день?» Я, маючи на увазі, що Різдво через один день, пропоную 24 грудня. Викладач: «А, може, в інший день?» Я «перескакую» 25 грудня (Різдво Христове), думаючи, що викладач-«марксист-атеїст» не погодиться з 25 грудня, і пропоную 26 грудня. А він далі «крутить» мною: «А, не можна іншої дати?» Я тоді кажу: «Будь ласка, пропонуйте Ви дату, коли вам зручно», на що він: «А, не можна б 25 грудня?»

«Правда, можна, нехай буде 25», відповідаю я, але блискавично в моєму розумовому «борсання» зринула ідея несприйнятного для мене протиріччя: політично «підкований» викладач-атеїст і... Різдво Христове?!

Кручану далі «натягає» моє терпіння: «А де саме проведемо залік?» Я, полегшено відповідаю: «Звичайно, на факультеті. Я знайду вільний зал і повідомлю вам». Після короткої перерви Кручану, ніби, питає мене: «А, не можна б в мене дома?» Його запитання знову спантеличує мене, але я радісно стверджую: «Так, можна».

Дізнався я адресу професора, і ми цілою групою направляємося в квартал, в якому одно- і двоповерхові постарілі будинки довоєнного стилю, стіни одних потріскані, інші без коменів.

За вказаною адресою перед нами постає шикарний двоповерховий будинок, жовтого веселого кольору фасад з гарними орнаментами, світлі вікна захищені декоративною залізною решіткою. Мимовільно складається перше враження: ого, яка, нівроку, «хатинка» у «товариша професора».

Натискаємо кнопку на вхідних дверях. Відчиняє жінка похилого віку, мабуть, дружина професора. Вступаємо у невеличкий хол, знімаємо засніжені шапки, верхній одяг і, на запрошення господині, заходимо у приймальню, де нас чекає інший сюрприз: підлога від стіни до стіни застелена суцільним зеленим пухнастим килимом, а серед приймальні – висока аж до стелі різдвяна ялинка, прекрасно оздоблена. Пані Кручану запрошує нас присісти на лавки вздовж стін, пригощає солодощами й каже: «Зараз пан професор встане й розмовлятиме з вами».

Незабаром ввійшов Міхаїл Кручану і почергово запрошує нас піднятися гарними спіральними дерев'яними сходами на верхній поверх в його робочий кабінет, повний книжок, оздоблений фотографіями класиків румунської літератури, а то й дружніми карикатурами професора.

Залік у ті часи не оцінювався балами, а тільки зараховувався, і його можна було здавати й перездавати. На заліку Кручану не вимагав знань з румунської літератури, а тільки примушував читати наші нотатки його лекцій, оцінюючи їх як допоміжний матеріал для успішної здачі екзамену влітку, а чи це, хто його знає, не була хитра його перевірка наших відвідин лекцій. На такій перевірці «зашився» один з наших колег, який мав власний зошит з нотатками, але настільки нерозбірливо написаними, що ні сам

не міг їх читати. Кручану сказав йому читати, а він – «загикується». Далі каже йому: «Ану, читай тут». Студент не може «розшифрувати» свій же незграбний «почерк». Підозріло глянувши на нього, Кручану питає: «Як тебе звати? Це твій зошит?» Студент ствердно відповідає. Кручану розглядає обкладинку зошита, пересвідчується, що на ній справжнє ім'я та прізвище бідного студента, і різко «відпалює»: «Як тобі не соромно! Взяв чужий зошит і підписався на нього!? Не зараховую тобі залік. Даю тобі список літератури, прочитай і з'являйся через кілька днів».

Що ж було робити нещасному студенту. Читає він вказану літературу, з'являється перед Міхаїлом Кручану, а той не те що заставляє його читати нотатки, а дуже строго екзаменує з румунської літератури й різко «декретує»: «Нічого ти не знаєш! Ось тут додатковий список літератури. Читай і з'являйся знову».

Подібні екзаменаційні зустрічі повторилися якихось п'ять-шість разів, і жодного разу Кручану не був задоволений відповідями студента, який зізнавався колегам, що ніколи дотоді не читав стільки румунської літератури.

На останній зустрічі студенту зринула в голову геніальна ідея, й він, вдаючись «доведенням до відчаю», вдавано розпачливим тоном сказав Міхаїлові Кручану вміло замислену велику брехню, яка, сподівався він, сколихне «струну» «викладача-пролетарського глашатая», захисника знедолених:

– Я, як видно, змушений буду покинути факультет.

– Як то «змушений» покинути, ти «змушений» ще доведи.

– Я таки покину, – каже студент, – бо так випало мені, а то й батькові терпіти стілького горя.

– Що ж ти верзеш?! Твій батько, ніби, терпів?!

– Атож, працював на заводі буржуазного довоєнного власника в Каларашах (де, звісно, не було жодного заводу), взяв участь у робітничому страйку, патрон викликав військо, й робітники падали від обстрілювання, а разом з ними загинув і мій батько...

Кручану стрепенувся. А тоді до студента:

– Співчуваю тобі. Чому ж ти це не сказав мені раніше? Ану, покажи, що ти читав. Ого, як бачу, ти, як ніхто інший з-поміж твоїх колег, дуже обізнаний з румунською літературою! Від тепер обіцяю тобі найвищу оцінку на літньому екзамені.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛАЙЛА

(Із циклу «БУХАРЕСТСЬКІ ТАЄМНИЦІ»)

Закоханий майор

Бухарестський землетрус

4 березня 1977 року, о 21:22 за місцевим часом в Бухаресті, столиці Румунії, стався найпотужніший і найбільш руйнівний землетрес в історії сучасної держави, який тривав 55 секунд, як і при Карпатському землетрусі 1940 року, підземні поштовхи відчувалися на великій території Східно-Європейської рівнини, в тому числі в Москві та Ленінграді.

Епіцентр землетрусу знаходився у повіті Вранча, у висині Карпатського хребта, точніше його було б назвати Вранчанським (як назвали його у сусідній Болгарії). За оцінками різних сейсмічних мереж, сила землетрусу 7,2 балів за шкалою Ріхтера.

За офіційними даними, число жертв у Румунії сягло 1578 осіб, з яких 1420 (90%) загинуло в Бухаресті, де обрушились 33 багатоповерхівки, 11 300 осіб отримали поранення, 35 000 будівель зазнали пошкодження.

Майор Барта закрив газету і поклав її на стіл, добув із кишені піджака пачку цигарок «Чішміджіу», він курил їх завдяки фільтру білого кольору, запалив цигарку і жадібно затався димом.

— Скільки вам років? — запитав майор, пробуючи уникнути Лайлиного погляду.

— Навіщо питаєте?! Перед вами мої дані: Єлена Падураріу, народжена 1923 року в селі Тангужень повіту Бузеу...

«Неймовірно! Їй вже 54 роки!», — подумав майор.

— Інші говорять, що мені вже 78!.. Хіба ви ж не бачили, що у моєї папці два документи? У другому пише, що я народилась 1909 року в селі Неґрешти, в Ясському повіті, — посміхнулася Лайла.

— А насправді вам скільки?!

— І ти, красунчику, як всі інші?... — перейшла на «ти» Лайла.

— Що я? — запитав майор.

— Закохався в Лайлу?!

Майор кашлянув у кулак і перевів бесіду:

— Звідки ви знали, що буде землетрус?

— Про це знало багато людей.

— Хто?

— Вам не зчислити їх...

— І звідки вони знали?

— Ви ж про війни почуєте і про воєнні чутки, глядіть, не лякайтесь, бо статись належиться тому. Але це ще не кінець. Бо повстане народ проти народу, і царство проти царства, і голод, мори та землетруси настануть місцями...

— Пророцтво?

— Сам Христос говорив.

— Це Бог покарав нас? — запитав майор.

— Вийди і стань на горі перед лицем Господнім, і ось, Господь пройде, і великий і сильний вітер, що роздирає гори і розтрощує скелі перед Господом, але не у вітрі Господь; після вітру землетрус, але не в землетрусі Господь; після землетрусу вогонь, але не у вогні Господь; після вогню — віяння тихого вітру, і там Господь!

«Скільки ж їй років? 54? 78? Ні, не можливо...», — подумав майор, відчуваючи, як кризь його тіло протікає кохання...

«Ні, не може бути, я ж кохаю Ірен, вона моя дружина, тільки рік, як ми одружились... це якась кара!..»

«Які в неї очі! Я більш не витримаю...»

«Ні, я кохаю Ірен!..»

— Прошу відповідати на мої запитання, і не говорити дурниць, бо!..

— Бо що?! Ха-ха-ха! — розсипався кришталевим звуком сміх Лайли, вдаряючись об стіни кімнати, і застрягаючи гострими, приємними уламками в його душу, закохану до нестями душу.

«Ні, не може бути, я ж кохаю Ірен...»

— Мене знайдеш тут і завтра, майоре, а її не застанеш живу!

— Кого? — зазвер майор.

— Твою дружину! Їдь додму, померла твоя Ірен!

Майор Барта не бачив ні вулиць, що пролітали мимо, ні миготіння будинків, ні пішоходів, котрі сахалися вбік, а лише інтуїтивно усвідомлював, що наближається до вулиці, на якій живе, і йому треба повернути вліво.

Перед десятиповерховим будинком, в якому жив зі своєю Іреною, стояла машина швидкої допомоги. Барта вискочив з автомобіля, забіг у будинок і помчав сходами вгору, на п'ятий поверх.

Двері їхньої квартири були відчинені:

— Іре-е-ен! — заревів майор, вбігаючи в кімнату.

— На жаль, ми не могли нічого зробити — інфаркт!

— знизав плечима лікар.

Майор дивився на свою покійну Ірен, і на мить йому здалось, що то Лайла лежить серед кімнати простерта на килимі.

Корнелій ІРОД

НІКІТА СТАНЕСКУ

(Із циклу ПРОМАХИ)

(Продовження з № 294)

Не можу хвалитися, що я зараховувався серед приятелів Нікити Станеску (як це роблять деякі, пробуючи «зачепитись» до його слави). З ним та з Фанушем Няґу (з Фане ми таки дружили) були ми колегами на п'ятому курсі Бухарестського філологічного факультету (хоч Фануш був старший від мене на п'ять років, а Нікіта на чотири, вони завершували пізніше своє студентство, після кількарічної перерви, спричиненої... знаю чим, але не скажу). З Нікітою зустрічались ми випадково то в Бухарестській асоціації письменників, то у Спілці письменників Румунії, або в якійсь корчмі, обидва радуючись тій несподіваній зустрічі. А після того, як став я священиком, посилав я Нікіті спільним нашим другом Томом деякі церковні публікації (ці журнали та книжки мали закритий клерикальний круговий рух, і в ті часи інтелігенція бажала їх мати, навіть дуже бажала, як бажає людина всякий заборонений плід). Коли завдяки ініціативі Патріарха Юстіна почали виходити томи славної колекції **Церковні отці та письменники**, я послав Нікіті (теж Томом — вони відвідували один одного) перші два томи: **Апостольські отці** і **Апологети грецькою мовою**, у чудовому виданні і в обкладинках з штучної шкіри. Але коли ми знову зустрілись і Нікіта тепло подякував мені за цінний подарунок, він признав, що в свою чергу подарував ті книги якомусь своєму другові з Клужу. Втім, Нікіта Станеску таким і був — завжди щедрий, згідливий, аж марнотратний — роздавав усе. В той же час він був і пристрасним та досвідченим нумізмом, устиг на протязі років придбати, купуючи або в обмін, чимало цінних стародавніх монет та медалей, але колекціонером цих реліктів минулого Нікіта Станеску так і не став, бо він радо дарував будь-кому, приміром, грецьку чи римську монету, якщо той цікавився або захоплювався тією монетою. І Том теж був нумізмом, але він і колекціонував. Одного разу Том показав мені подаровану йому Нікітою рідкісну грецьку монету, а рідкісною була вона не лише своєю давниною, а й тому, що на її звороті був зображений фалос.

Чимало художників дарували славному поетові свої праці і майже від усіх сучасних письменників Нікіта Станеску одержував їхні твори з присвятами. Але того вечора, на початку літа 1982 року, коли відвідали ми його, в квартирі на вулиці Бісеріка Амзей, де жив Нікіта разом з молодою подругою Дорою (невдовзі вона стане його дружиною), не було нічого з подарованого, помешкання було майже порожнє, лиш якийсь великий пейзаж олією (твір, здається, художника К. Піліуци) знаходився у світлиці, але не висів на стіні, а стояв на долівці, припертий до стіни. Мабуть, пейзаж уже був приготовлений Нікітою дарувати комусь.

Ці відвідини були і останніми, і невчасними, тобто випадковими. Жив я тоді на вулиці Ізвор 36 (будинки і увесь той район міста були повалені 1986 року і нині на тому місці височить Дім Народу і обширний парк Ізвор, що перед ним). Одного вечора вирішили ми з Дженовевою вийти прогулятися містом (п'ятирічну Марію залишили дома з «тьотею Нуці», дуже порядною пані, яку ми недавно найняли). Але не успіли ми вийти з хати, як прибув до нас наш друг Том. Так вирішили ми вийти у місто втрех. Наша неквапна прогулянка не мала того вечора ніякої певної цілі. З набережної Димбовіци повернули ми на Каля Вікторіей, а коли дійшли до Палацу Телефонів, Том заявив, що йому кортить випити пиво, а нам ні? Пиво було його улюбленим напоєм.

— Може, заїдемо до «Берліну», га? — запропонував він.

Ми вже минули ресторан «Берлін», тому я сказав:

— А що, будемо повертатися?

— Маєш рацію — так і вважає дехто, що не везе, якщо вертаєшся з дороги. Коли так, ходім до «Атене Палацу».

Ми продовжили свою прогулянку по Каля Вікторіей, проминули церкву Крецулеску, Центральну університетську бібліотеку, колишній Королівський палац (нині, Музей мистецтва) і зайшли в «Атене Палац», але нім дійти до першого залу ресторану, побачили Нікіту Станеску у «Червоному барі».

(Продовження на 36 с.)

НІКІТА СТАНЕСКУ

(Продовження з 35 с.)

І він замітив нас, схопився радісно з-за столу і підбіг нам назустріч:

— Цілую руку, пані добродійко! А вас, старі, обнімаю! Сідайте за мій стіл — доп'ємо за ваше здоров'я оцю пляшку столичної водки й замовимо ще одну, — і тут же гукнув: — Гей, *містер* Барбулеску! Нам ще одну пляшку ось цієї!

Так що замість пива пили ми водку. Дженовева замовила лимонад, бо міцного вона не пила взагалі. Пішла потім між нами нецікава розмова про ніщо. Раптом Нікіта Станеску запропонував:

— Друзі, у мене така ідея: беремо цю ще нерозкупорену водку і йдемо до мене, покажу вам щось надзвичайне, головню тобі, — повернувся він у мій бік.

— Уже гей пізно, — сказала Дженовева, — пора йти нам додому, годувати нашу донечку й ложити її спати.

— А хіба залишили ви дитину дома саму? — посміхнувся трохи іронічно Нікіта.

— Ні, вона з панею Нуці, але...

— Ну, тоді нагодує її та пані. Князю, — звернувся Нікіта до Томозея, — допоможи переконати їх. Йдемо ненадовго, — і знову до нас, — і запевняю, що не будете жаліти!

— Ходім на кілька хвилин, — примирливо сказав Том. — Від Нікіти потелефонуєте додому і скажете бонні, хай годує вона вашу Марію. Ми не засидимосся.

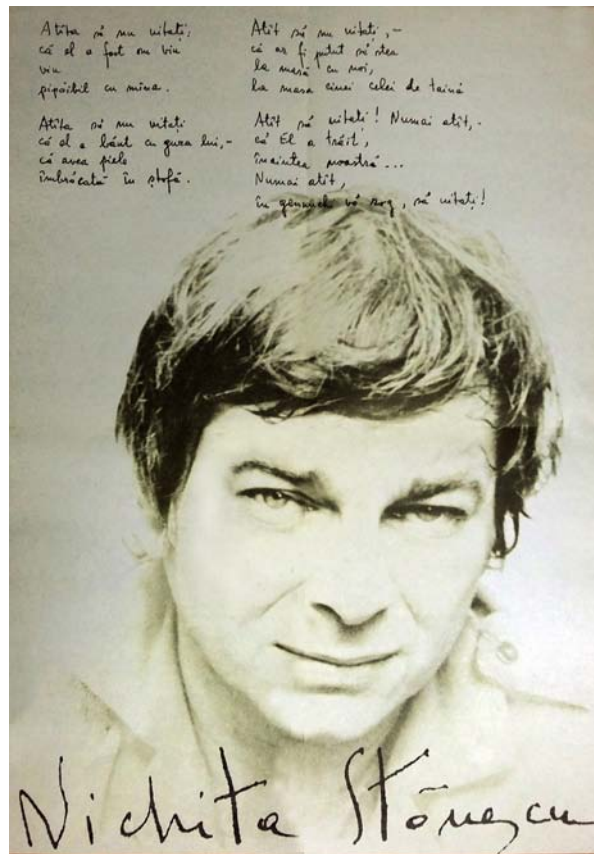
— Ну, добре, — погодилися ми.

Виходимо з ресторану на Каля Вікторіей і через метрів сто звертаємо на вулицю Бісеріка Амзей; невдовзі доходимо до будинку, в якому жив Нікіта Станеску. На невеличкому внутрішньому подвір'ї височить осокір одинокий. Нікіта зупинився й низько вклонився перед деревом:

— Здрастуй, друже Джіка! Сьогодні у нас милі гості. Радій і ти разом зі мною!

Піднялись ми на четвертий поверх. Нікітова двокімнатна квартира була майже порожня — меблів зовсім мало, стіни голі, лише отой Піліуців пейзаж, про який згадував я раніше, стояв припертий до стіни. Мав я знову перед очима конкретний доказ, що Нікіта з прибутного зберігав для себе дуже мало. Так само поступав він і зі своїми поезіями: присвячував і роздавав їх першому стрічному, називав ту людину своїм другом, хоч вперше бачив її і дуже часто не зустрічав уже ніколи того свого «друга».

— Сідайте хто де може, — став Нікіта розмішувати нас, — вам, пані, крісло (було воно єдине), ти, князю, у нас майже хатній — присядь ось там, Дора буде



на канапі біля мене, щоб могла стати в пригоді, якщо я спотикнуся по-французьки, бо ця мова — її спеціальність, а ти, старий, — звернувся Нікіта до мене, — сядь на цей стілець, що перед канапою, бо сьогодні для тебе як попа буде великий сюрприз: прочитаю Євангеліє від Святого Фоми.

— А то апокрифічний, старий, — кажу я.

— Можливо. Але він по-французьки і просто чудовий! Ану, послухай.

І став перекладати стих за стихом, майже плавно. Час від часу переставав читати, щоб цікавитися в Дори:

— А це по-румунськи як звучить? Я правильно переклав?

Майже після кожного розділу Нікіта замовкав на мить і, задоволений собою, підкреслював весело:

— Здорово, правда? Вартуємо ковток водки! Мила, — звертався він до Дори, — будь ти хорошим амфітріоном і налий нам.

(Дора — не знаю ще як її — остання Нікітина любов. Таки в тому році вона закінчила відділ французької мови Бухарестського філологічного факультету і була призначена Міністерством освіти викладати цю мову в якійсь сільській школі Васлуйського повіту, але Дора любила столичне життя і не хотіла їхати кудись на «край світу». Коли і де познайомились Нікіта з Дорою, не знаю. Справа в тому, що й Нікіта був тієї ж думки: такий вродливий дівчині не годиться учителювати десь у

чорта на болоті, і він, на короткому прийомі попросив міністра освіти, щоб той анулював її призначення. Після цього Дора покинула студентський гуртожиток і переселилася до Нікіти в його квартиру. Незважаючи на те, що Нікіта сповнив 50 років, а їй було лише 23, він не тільки женився на ній — щоправда, і друзі радили йому одружитись з нею, щоб, мовляв, «не псувати дівчині майбутнє...» — а й удочерив Дорину шістнадцятирічну сестру).

Дора налила нам водки, і Нікіта скоро продовжив читати/перекладати Євангеліє від Св. Фоми.

Десь о першій годині ночі закінчилася водка.

— Рятуй, мила! — поцілував Нікіта свою молоду дружину в чоло. — Побіжи, любя, до *містера* Барбулеску — хай дасть нам ще одну пляшку оцієї.

— Ти здурів, Нікіто?! — наче прокинувся зі сну Том перед якоюсь страшною небезпекою. — Ти не бачиш, що вже по опівночі — куди їй?..

— Нічого, князю, — сказав Нікіта тихо, але якось докірливо, мовляв: не сунь свого носа до чужого проса. — Це не вперше, коли Дора зробить для мене благородний жест. А сьогодні зробить і для вас!

Вмішався й я:

— Нікіта, на сьогодні досить, бо якщо ще питимемо, не зрозуміємо нічого з прочитаного тобою.

— Та де, старий! Навпаки! Водка витончує й освітлює чуття! Ну, рушай, любя...

Дарма настоювали я і Том, Нікіту годі було вмовити. Дора накинула наопаки легкий жакет і подалася до дверей. Том устав, щоб супроводити її, але Дора відмовила:

— Не потрібно, — сказала вона, усміхаючись не дуже весело. — Я повернуся швидко, бо то зовсім близько... — і майже вибігла з хати.

Дора дійсно повернулася через якихось десять хвилин, поставила пляшку на стіл і присіла коло Нікіти, від котрого радо прийняла поцілунок-винагороду. Потім Нікіта почав знову читати, але атмосфера була вже чомусь не та, здавалося, що похолонула. Загальний інтерес до апокрифічного тексту підупав навіть у самого Нікіти. Чоловіки ще випили по трохи водки і за кілька хвилин перед третьою ранку ми подякували Дорі й Нікіті та пішли додому.

Того року, передостанній рік життя Нікіти Станеску, зустрів я його випадково ще один тільки раз в Асоціації бухарестських письменників, головою якої був тоді Фануш Нягу. З Нікітою обмінялись ми в кабінеті Фануша лише кількома словами.

13 грудня 1983 року я покинув Олтеніцу одразу після засідання, бажаючи вернутися у Бухарест якомога

швидше. Але спершу я подзвонив Томові і сказав йому, що їду додому й попросив, щоб він прийшов до нас. День був морозний, оті 60 кілометрів шосейної дороги Олтеніца-Бухарест були покриті ожеледдю, і я не міг набрати своєю *Ладю* бажаної швидкості. Авто часто сковзало, його заносило то вліво, то вправо, але доїхав я додому благополучно. Невдовзі загостив до нас і Том. Він розказав мені, що Нікіта повернувся вчора з Турну Северіна — він з Дорою були там весільними батьками критика Александру Кондееску. На весіллі поет, певне, випив зайву чарку, далі холод і втома від довгої зворотної поїздки поїздом зробили своє діло, через що, вже доїхавши додому, увечері Нікіта Станеску почував себе погано, здається, трохи простудився і мав невелику гарячку. Дора зварила йому чай з якогось зілля, здається, з кровавнику, але не допомогло, а Нікіта почував себе чимраз гірше, жалівся водно, що важко йому дихати, ніби не вистачає повітря. Після десятої години Дора подумала зателефонувати їхньому другові, професорові Фіріці, щоб він порадив, що їй робити. Правда, Фіріка за фахом ортопед, але, все ж таки, лікар, і тому Дора подзвонила йому за порадою. Оскільки Нікіта відчував і гострий біль у грудях, професор Фіріка сказав Дорі, щоб вона негайно викликала швидку допомогу і попросила лікаря, який приїде, щоб повезли хворого до лікарні Фундєнь, куди приїде і він.

(В дужках, дещо про лікаря Фіріку. Крім діяльності в Бухарестському медінституті, професор Фіріка був і ортопедом в лікарні Флоряска. Кілька років тому Нікіта Станеску отримав травму — перелом правої ноги вище коліна — і лежав у лікарні Флоряска, якраз у відділенні доктора Фіріки. Стояла буйна та розкішна весна, а поет лежав майже нерухомий, «прикутий» гіпсом, страждаючи, що не може вийти прогулятися вулицями міста і, як казав Нікіта, помилувати свою душу і зір вибухом весняних барв, а головню «зграєю» розквітлх жінок, що розлились бульварами. І що гадаєте зробив доктор Фіріка? Посадив калікуватого поета у медичне крісло на коліщатах і, тручаючи сам той візок, з якого Нікітова гіпсована нога стирчала, мов дуло гармати, покинув лікарню, і пішли вони гуляти вдвох по Каля Вікторіей, спричинюючи здивовані усмішки перехожих. Чудовий жест дружби, правда?)

12 грудня 1983 року швидка допомога повезла Нікіту Станеску до лікарні Фундєнь, а там вже ждав його доктор Фіріка, інші два професори, мабуть, запрошені Фірікою, і черговий лікар. Консиліум лікарів тривав довго, аж майже до першої години ночі, а стан поетового здоров'я гіршав і ускладнювався. Він постійно жалівся, що йому дуже важко дихати, що не вистачає повітря.

(Далі буде)

Дитяча сторінка

Ольга ЗУБЕР

НАМИСТО ДАЯ ЛИСИЧКИ

Прокинулася вранці Лисичка. Виглянула у віконечко, а там – все біле-біле від снігу!

Зраділа вона, одягла свою тепленьку шубку, шапочку, чобітки, рукавички на лапки. Вийшла надвір, стоїть, милується. Гарно в лісі! Зелені ялинки стали білосніжними, стежки-доріжки сніжком присипані, сніжинки блищать-переливаються.

І вирішила Лисичка сплести собі зі сніжинок зимову прикрасу. Взяла вона ниточку, нанизала на неї сніжинки й одягла на себе. Ходить по всьому лісу, хвалиться:

– Подивіться, яке в мене намисто! Ні в кого такого нема!

З усього лісу позбігалися звірі, щоб подивитися на диво-намисто.

– Ой, гарне! – кажуть.

– Дуже гарне! – радіє Лисичка.

Та забігла вона в хатину, щоб помилуватися на себе в дзеркало. А намисто – кап-кап – та й розтануло.

Вибігла Лисичка надвір, сіла на пеньочку і плаче.

– Ой-ой-ой! Що ж це таке?! Було намисто, та взяло й розтануло!

Почули звірі, що Лисичка голосить, посходилися й питають:

– Що сталося? Ти ж щойно така весела була, а тепер плачеш?

– Ой! – схлипує Лисичка. – Так прикро! Так прикро! Намисто моє чудове розтануло!

Звірята давай руденьку втішати. І так стараються, і ськ.

– Я тобі шишечок дам! Зrobiш із них нове намисто! – каже Білочка.

– Не хочу з шишечок! – плаче Лисичка.

– Я тобі грибочків принесу! – каже Їжачок.

– Не хочу з грибочків!

– Я тобі зерняток дам! – пищить Мишка.

– Не хочу! Не хочу! Не хочу! – заголосила ще більше Лисичка й побігла, куди очі дивляться.

Звірята тільки презирнулися. Не знають, як Лисичку заспокоїти.

А сама Лисичка забігла аж на край лісу. Сіла під ялинкою і плаче.

Побачила її маленька Дівчинка, що саме каталася на санчатах. Підійшла, питає:

– Лисичко, чому ти плачеш?

– Ой, – почала жалітися лисичка, – сплела я собі чудове намисто зі сніжинок, а воно взяло й розтануло! А я так засмутилася, що й на друзів нагримала. Що тепер робити?..

– Чекай мене тут! – сказала Дівчинка й кудись побігла.

Дивиться Лисичка услід Дівчинці, слізки лапкою витирає.

А дівчинка не забарилася. Прибігла, простягла до Лисички маленькі рученята. А там – намисто з різнокольорових сніжинок переливається!

– Ого, яка краса! – дивується Лисичка. – Я ще ніколи не бачила таких сніжинок!

– А це не справжні сніжинки, – каже Дівчинка. – Я їх з бісеру сплела. Подобається? Візьми, це для тебе подарунок!

– Для мене? – зраділа Лисичка.

– Так!

– А воно не розтане?

– Ні, не розтане, – сміється Дівчинка.

Взяла Лисичка в лапки намисто, милується.

– Як ти так умієш? – питає.

– Отак! Хочеш, і тебе навчу?

– Ой! Дуже хочу! Я тоді ще й для друзів своїх подаруночки зроблю!

Дістала дівчинка з кишеньки пакуночок з бісером і навчила Лисичку кольорові сніжинки робити. А тоді ще й бісеру їй подарувала.

Щаслива Лисичка взяла пакуночок, гарненько подякувала Дівчинці й побігла до своєї хатинки – подарунки друзям готувати.

А що в неї тепер з'явилося нове цікаве заняття – то Лисичка й капризувати перестала. І відкрила в своїй хатинці для всіх звіряток майстерню кольорового намиста.



Дитяча сторінка

Галина РИМАР

ЧАРІВНА ФЛЕЙТА

Казка-п'єса

В одному славнім королівстві завжди лад був, добрі всі.

Від світання й до смеркання працювали і пісні

найпрекрасніші творили, у достатку, мирі жили.

Гарно ниви обробляли, квітники, сади плекали.

І в садочках, на баштанах все родило-достигало.

Діти старших поважали, їм в усьому помагали,

вчилися змалечку добру.

І жилося в краю тім добре старшим і малим.

За горами, за крутими жив зміїще лютий, злий.

І дізнався про край привільний – розлютивсь, бо заздрих всім.

І на край Добра і Світла наслав злий і лютий вітер,

що розносив сум, незгоду, сварки, бійки між народу.

Вже у кожному домі лихо, сваряться дорослі й діти.

Лад і мир війна змінила, нема згоди, нема діла.

Діти в школах неслухняні, не слухають тата, мами.

Став той край занепадати... Ось і зимонька прийшла,

сипле сніг на всі поля. Сніжиночки здивувались:

– Що із добрим краєм сталось? Нас матусенька Зима

вчила землю укривати, все живе оберігати

від морозів, від вітрів... Люд став непривітний, злий...

– Не радіють нам, пухнастим, не виходять зустрічати!

Королева снігова в краю мерзлоти жила

(Королева дивиться в люстерко):

– Вже моя прийшла пора!

Повно діток неслухняних, подарую їм кристали

замість серця крижані – служать хай тепер мені!

У тварин перетворю, в свої сани запряжу!

(Виходять троє хлопчаків.)

– Ось вони, ледачі діти!

(Махає на них своїм жезлом.)

Будете мені служити!

Санки Кая підйдуть.

Нас чекає до-о-вга путь!

(Хлопці самі впрягаються в «сани» (візочок на колесах) і важко тягнуть, витираючи мокре чоло, королеву за ялинку).

А сніжинки закружляли, скрізь чарівника шукали

(Кружляють і видивляються з-під рук докола).

І нарешті відшукали і отак йому сказали:

– Треба край цей рятувати!

– Бачу й сам, що кепські справи.

Та безсилий в цьому я, моїх добрих чар замало,

щоб здолати кригу зла. Підсобити в цьому зможе

донька королеви Лади – принцеса Поліна Перша.

Має флейту чарівну.

Як на ній вона заграє, все тоді на місце стане!

Знов сніжинки полетіли й до принцеси говорили:

– Зичимо здоров'я вам!

Світ врятуйте від злих чар!

І принцеса усміхнулася.

Лиш вустами доторкнулась до сопілочки вона –

і музика полилась...



Край мелодія збудила, у серця Добро вселила.

Здивувались хлопчакі:

– Що це з нами?

– Що було?

Й повернулось в край Добро!

Знову лад в країні, тихо.

Залунали знов пісні.

Люди узались за розум.

Скрізь затишно, в праці всі.

Як дізнався змій про це –

з люті лопнув і помер.

У тім краю добре буде,

де працюють добрі люди,

де науку здобувають

і про край свій вірно дбають.

Дитяча сторінка

Василь СУХОМЛИНСЬКИЙ

ПРИЧИНА, ЯВИЩЕ, НАСЛІДОК

Учитель загадав написати дома твір на тему: «Причина, явище й наслідок». Він розповів, як це робити, але я не слухав.

Прийшов додому, розгорнув зошит, а що писати, не знаю. «Піду, – думаю, – до Володі, він слухав уважно й знає, як починати твір».

Одягся, вийшов надвір. Ставок уже замерз, хоч лід ще тонкий. «Дай, – думаю, – надіну ковзани та швиденько до Володі побіжу льодком».

Вийшов на лід. Як приємно їхати – вітер у вуха шумить, ковзани тебе несуть, мов коні. Але чому це лід тріщить?

Мабуть, тоненький дуже. Ось уже й берег недалеко.

Ураз лід проломився, і я шубовснув у воду. Стою по коліна у воді. Мерщій вибрався на берег і скоріш до Володі.



Прибігаю. Він допоміг мені зняти чоботи. Сидимо, сушимо взуття. Я й питаю:

– Як же написати твір про причину, явище й наслідок?

Засміявся Володя й каже:

– Твоя пригода – це і є твір. Лід тонкий – причина. Лід проломився – не витримав твоєї ваги – явище. Неприємне явище. Ти опинився у воді – це наслідок. Наслідок теж не дуже добрий.

...Тепер я знаю, як писати твір про причину, явище й наслідок.

ВІМФОВИЙ ВЕЧІР

Слова: Орест МАСИКЕВИЧ

Музика: Юрій КЕРА

Помірно



Білими заметами
сніг лапатий стелиться,
флейтами-кларнетами
виграє метелиця.

На безлюдній вулиці,
усміхнувшись, горнеться,
і до серця тулиться
кароока горлиця.



Дитяча сторінка

Анатолій КОСТЕЦЬКИЙ

ВЕСЕЛІ ВІРШІ

Лінь

Що робити?
Наче тінь,
приросла до мене
лінь!

Я хотів уроки вчити –
адже в мене
стільки справ!
А вона шепоче:
– Вітчу,
взяв би краще –
та поспав...

Суперечок не терплю!
Що поробиш?
Ліг – та сплю...

Вранці –
протираю очі:
ех, зарядочку б зробити!
Раптом чую –
лінь шепоче:
– Та навіщо це тобі?!

Як тут
виберешся з ліжка?
Що зробив я?
Знову влігся...

Ну а вчора...
Ну а вчора –
навіть
соромно згадати! –
жовтенятські класні
збори довелося прогулять.

Ні, я спершу
йшов туди
радісно й охоче.
Раптом чую:
– Не ходи-и-и... –
клята лінь шепоче!

Як боротись –
невідомо.

Здався я,
пішов додому...

Став сумним я
і товстим –
тільки й справ,
що сплю чи їм,
не життя – а горе!

Навіть з хлопців
хтось гукне
у футбол пограти мене –
лінь одразу ж поруч!
І від ранку та й до ночі
щось шепоче
та шепоче...

Ех, коли б не вуха –
хто б її
послухав!

Про дорослих

Ніколи і нізащо
дорослим не позаздрю!

На них дивитись –
просто сміх.
Скажіть: хіба життя у них,
коли нічого в світі
не можна їм робити?!

Не можна їм на дерево,
хоч це і дуже просто,
аж на вершечок здертися.
Адже вони – дорослі...

Не можна грати у футбол
на вулиці завзято
і, у вікно забивши гол,
через паркан тікати.

Та й серед парку, по траві,
босоніж, без сорочки
не можна погасати їм.
Адже вони – дорослі!..

А я?

Як тільки я схотів –
м'яча ганяв
аж п'ять годин,
тоді на клен собі заліз,
сховався в теплім листі,
сидів і позирав униз,
ще й, наче шпак,
посвистував,
а потім бігав по траві
та в ній метеликів ловив.

Оце життя – хороше!
Не те, що у дорослих...



Та ще скажу по честі,
щоб ви про все вже знали:
дорослим можна дещо,
хоч дуже й дуже мало.

Ну, з'їсти пуд морозива
дозволено дорослому.
Ну, можна, скільки влізе,
дивитись телевизор.
Ну, можна ще не спати
і цілу ніч читати.

Але хіба ж то здається
така дрібниця щастям?..

Тому ніколи і ніде
дорослим я не заздрю,
бо я дорослим буду теж,
а він малим – нізащо!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Михайло ТРАЙСТА

ГАЗДА НА ВСЕ СЕЛО!

(Гумореска)

«Не знаю, де припочіти,
голов приклонуты,
лиш мы, любко, у голові,
не годна-м уснуты...»

Із верхньорівнянської співанки

Марія Федецуліха така була молодича, що аж! Досить було їй появитись на вулиці, як верхнянські мужчини починали «газдівські бесіди»:

- Ой, што за молодича!
- Файна на усі боки!
- Як тота ружа!
- Лакумна, як йовнотанка¹!
- А які лакумні стегна...
- А яка пазуха...
- Ой, ой, ой було бы што сотати...

Не залишалися байдужими ні верхнянські жони, бо що, вони ж не газдині? Газдині ж і вони, то чому б не погмоніти про «газдівські справи»?..

- Дывыса лыш на звыю!..
- Ады, як мындыче гузыцямы!

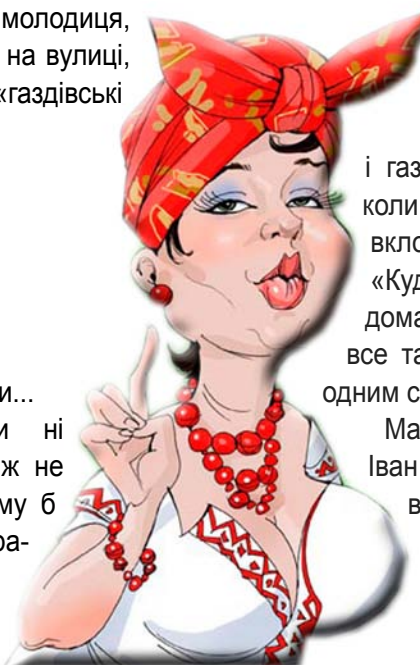
- Тпі, на нехарь!
- Перегінтылы ей усі!
- Не є супокою із-за неї!

Павло ГЛАЗОВИЙ

Талант

Солов'ї змагалися
У зеленій хаші –
Один тьохне хороше,
Другий – іще краще.
Пісенька виходила
Надзвичайно вдала.

Ворона горластого
Заздрість заїдала.



- Правду маєте, кумо!
- А чоловіка якого має...
- Як ангель божий, – зітхала завжди Одотя Грицковиха, коли йшлося про Івана Федецула.
- Файный, але сліпый, – махали рукою молодичі.
- Має білма на очах та не выдыт, што чыныт сука.

– Я бурш ным – бых юй ребра поломыв...

– Варто бы юй шыю скрутыть...

Ось так, погмонять газди, погмонять і газдині (хай їм буде на здоров'їчко!), а коли до них наблизиться Марія, всі гречно вклоняться, посміхнуться, жінки запитають: «Куды йдеш, газдынко?», мужчини: «Чи дома твуй Іван, Марі, колы прыйде?», та все таке інше про Івана, та все про Івана, одним словом – «газдівські справи».

Марія тільки посміхалася гордо, бо, ади, її Іван Федецул не будь-хто, а перший газда в селі, бо всі газди питають за нього. А вечором шукають його вдома, та хіба вона винна, що він так рідко буває вдома, бо, ади, він газда на все село!

¹ Йовнотан – джонатан (українська народна назва – *Жанатан*) – десертний осінній сорт яблуні домашньої.

Від тієї заздрості
Він відчув охоту
В солов'їну пісню



Власну вставить ноту.
Тож узяв та гаркнув
Так осатаніло,
Що з верби старої
Листя полетіло.

Солов'ї злякалися,
У кущах сховалися –
Вже не те що тьохкати,
Пискнути боялися.
І повірив ворон
У таланти власні:
– Так співати треба,
Сопляки нещасні!

СМІЙТЕСЬ НА ЗДОРОВ'Я!

Ольга СТРАШЕНКО

ОТ І НЕ ВІР У ПРИКМЕТИ...

Із циклу «Вчене панство»

Василь Іванович, професор класичної філології, йшов до університету приймати іспит на історичному факультеті. Сьогодні понеділок, після вихідних професор відчував себе трохи розгвинченим, але намагався ступати бадьоро. «Скільки тих студентів, – думав він, – душ двадцятєро. Я всіх прийму, наперед знаю, хто на що здатний».

Іде Василь Іванович через парк. Раптом йому назустріч із-за куща – чорний кіт.

Професор не забобонний. Поглядом зміряв відстань від котиська, та і чимчикує собі далі. Аж тут і другий чорний-чорнющий. Василь Іванович зупинився, згадав подумки Перуна й Даждьбога і рушив далі. Але коли насупроти вийшов ще й третій кіт... Та який там кіт, просто кошенятко. Але чорне від вух до хвоста! Професор подумав: «Якесь наслання... Троє, це вже занадто! Перебір».

Він повернув назад і, обійшовши клумбу, попрямував до університету. Але настрої був ніякий.

Перед самим іспитом до Василя Івановича підкотилася методистка й почала цокотіти.

– У вас, Василю Івановичу, є студент... мій добрий знайомий... То поставте йому хороший бал.

– Хто саме? – напрямки спитав професор, він не хотів устрявати в конфлікти, але й не був м'якосердим. – Іванко Гоголь, – мовила методистка і зашарілася. – Іван Гоголь? Який зигзагами ходив на пари! – Ну, прошу вас, це мій...

«Усе ясно...» – подумав Василь Іванович і, кивнувши на знак згоди, пішов приймати іспит.

І невдовзі майже всі студенти вервечкою пройшли перед ним. Ось нарешті й Іван Гоголь, протеже методистки.

На питання Іван не відповідає, у нього повний провал. Але треба хоч би щось незначне...

– Скажіть-но, Іване, а скільки відмін іменників у латинській мові? Це питання найпростіше – тільки назви цифру п'ять, та й годі!

– Гм... – і плете нісенітницю.

– Тоді питання друге: «У якому столітті заснований Рим?» Навіть не рік, а століття! І це питання до студента-історика! Студентик намагається розкрити тему, неначе вергає каміння. Василь Іванович не стримав почуття:

– У вас же прізвище яке... Гоголь! Іване Гоголю, розкажіть щось про свого класика-однофамільця.

Студент аж дивується:

– Дивно, пане професоре, але на попередньому іспиті це саме мене просила розказати й викладачка української мови... Ну... Гоголь, видатний прозаїк.

І замовк.

– А де Микола Гоголь народився?

– Гм... Десь на Полтавщині...

– А що написав? – наче кліщами витягує професор.

– Ну... «Мертві душі».

– Розкажіть, Іване Гоголю, які в цьому творі основні персонажі?



– Не знаю, «Мертві душі» я не читав. І дивиться збайдужіло, мовляв, що ти, професоре, тягнеш kota за хвоста, за мене ж просила методистка.

Василь Іванович неохоче поставив якийсь допустимий бал, і студент гордо вийшов із аудиторії.

«Не інакше, як чорні коти постаралися», – подумав Василь Іванович.

Ото добре, що є на кого сперти, бо на душі було неприємно, наче шкребли котиська.

*Посріблені ліси окуталися тінню,
А небосхил горить і віти золотить.
Виходжу я на шлях – на смугу ясно синю, –
І чудно й дзвінко сніг під валянком скрипить.*

*У цьому ж лісі я пив самоту осінню,
Тут весну цілував під шелест верховіть,
Тут літом пропливли ледачі дні незмінні, –
Тепер сюди прийшов мороза я зустріть.*

*Цей вечір, замкнений в холодному спокої,
Ясний, докінчений нагадує сонет,
Сонет краси гаїв і тиші зимової.*

*Зі сніжних рим дзвінких його зложив поет,
Чий силует на тлі блакиті неземної
Для тих, хто молиться, є божий силует.*

Максим РИЛЬСЬКИЙ

